

”ETTÄ OLIS EES JOKU OMISTA”

ASIAKKAIDEN KOKEMUKSIA ROMANIKULTTUURIIN
TUKEMISEN MERKITYKSESTÄ KOTIMÄEN PIENRYH-
MÄKODISSA

Hannele Lehtonen ja Mervi Nietosjärvi

”ETTÄ OLIS EES JOKU OMISTA”

ASIAKKAIDEN KOKEMUKSIA ROMANIKULTTUURIIN
TUKEMISEN MERKITYKSESTÄ KOTIMÄEN PIENRYH-
MÄKODISSA

Hannele Lehtonen ja Mervi Nietosjärvi

Opinnäytetyö, syksy 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Lehtonen, Hannele & Nietosjärvi, Mervi. ”Että olis ees joku omista” Asiakkaiden kokemuksia romanikulttuuriin tukemisen merkityksestä Kotimäen pienryhmäkodissa. Diak Etelä, Helsinki, syksy 2012, 66 s. 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsingin yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on ollut selvittää kulttuurisensitiivisen työotteiden merkitystä asiakkaan näkökulmasta pienryhmäkoti Kotimäessä, Sipoossa.

Kumpikin opinnäytetyön tekijä on työskennellyt ohjaajina Kotimäen pienryhmäkodissa, joka on romanikulttuuriin profiloitunut lastensuojeluyksikkö. Ohjaajina työskennellessä heräsi kiinnostus tutkia, millä tavoin työntekijä voisi Kotimäessä tukea romanilasta romanikulttuuriin kasvamisessa.

Tutkimus on suuntaukseltaan kvalitatiivinen. Työn teoreettisena viitekehyksenä ovat kulttuuri, monikulttuurisuus, identiteetti, kulttuuri-identiteetti, kulttuurisensitiivinen työote sekä romanikulttuuri.

Opinnäytetyötä varten haastateltiin seitsemää (7), sekä miestä ja naista, jotka ovat viettäneet osan lapsuutta ja nuoruuttaan Kotimäen pienryhmäkodissa vuosien 1980–2010 aikana. Haastattelut tehtiin teemahaastattelun keinoin.

Johtopäätöksenä tutkimuksessa käy ilmi, että parhaan tuen romanilapsen omaan kulttuuriin kasvuun ja kiinnittymiseen voi antaa oman kulttuurin edustaja. Tutkimuksessa tuli esiin, ettei romanikulttuuria voi valtaväestöön kuuluva koskaan täysin tuntea. Työntekijä voi työssään kuitenkin tukea romanilasta tämän omaan tapakulttuuriin tiedostamalla arjen käytäntöihin liittyvät kulttuurinmukaiset tavat. Lapsen omaan kulttuuriin kuuluvia työntekijöitä ei lastensuojelulaitoksissa aina ole. Siksi valtaväestöön kuuluvien työntekijöiden on tärkeää tiedostaa ja tuntea työssään lapsen oman kulttuurin merkitys lapsen elämässä. Kulttuurisensitiivisessä työotteessa on vieraan kulttuurin tuntemisen lisäksi tärkeää lapsen kuuleminen sekä valmius avoimeen dialogiin.

Asiasanat: kulttuurisensitiivinen työote, kulttuuri-identiteetti, romanikulttuuri, lastensuojelutyö

ABSTRACT

Lehtonen, Hannele and Nietosjärvi, Mervi. "Että oli ees joku omista." Client's experiential knowledge about meaning of support into Romany culture in Kotimäki small group home. Helsinki, Autumn 2012. Language: Finnish. 66 pages, 3 appendixes.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was to find out former client's experiences of living in Kotimäki and this way to bring it to knowledge the meaning of culture sensitive work in substitute care. In our opinion was important to find out what kind of support former clients had had into growing up to Romany culture.

The method used was qualitative research method. This theses was made in concert with Romano Missio.

In this thesis we interviewed all together seven (7) persons, who had spent part of their childhood and youth in small group home Kotimäki between the time 1980-2010. The theme interviewed was used as the research method.

In this thesis we found out that the person belonging to the main population, can not really absorb the Romany culture. The best support for children growing up into Romany culture (in substitute care) may be given by another Romany worker. To support child we have to give possibility to keep contact to child's own family and society.

As an instructor, employee may support Romany child into his/ her own customs and culture by getting knowledge of Romany culture. It is possible to support and guide a child by knowing Romany customs in the daily routine. Unfortunately, in child welfare, there are not always instructors who represent the same culture as a child does. This is why instructors belonging to the main population have to be aware of meaning of different culture and customs in child's life. It is also important to know how to support and guide a child living between two different cultures. Employees' using the culture sensitive working practice is important to know the foreign culture. Also important is willingness into open dialogue and to hearing the children and their families and society.

Key words: culture sensitive working practice, culture identity, Romany culture, child welfare

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KULTTUURISENSITIIVISYYS	7
2.1 Kulttuuri.....	7
2.2 Monikulttuurisuus	8
2.3 Identiteetti ja kulttuuri-identiteetti.....	9
2.4 Kulttuurisensitiivinen työote.....	10
2.5 Romanikulttuuri	12
2.6 Kulttuurin tukeminen lastensuojelulain näkökulmasta	16
3 ROMANO MISSIO RY JA KOTIMÄEN PIENRYHMÄKOTI	18
3.1. Romano Missio ry	18
3.2 Kotimäen pienryhmäkoti.....	19
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
4.1 Opinnäytetyöprosessi.....	22
4.2 Tutkimuksen tavoitteet	24
4.3 Kvalitatiivinen tutkimusote	25
4.3.1 Teemahaastattelu	26
4.3.2 Teemahaastattelurunko	28
4.4 Haastattelut ja toteutus	29
5 AINEISTON ANALYSOINTI	33
5.1 Aineiston litterointi.....	33
5.2 Aineiston analyysi	33
6 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	36
6.1 Haastateltavien taustatiedot.....	36
6.2 Tutkimuksen tulokset	36
6.2.1 Monikulttuurinen työyhteisö romaniasiakkaan kulttuuri-identiteetin tukemisessa	37
6.2.2 Kulttuurisensitiivinen työote Kotimäen pienryhmäkodissa eri aikakausina vuosina 1980–2010.....	41

6.2.3 Haastateltavien kehittämis ehdotuksia Kotimäen pienryhmäkodin toiminnalle.....	45
6.3 Johtopäätökset.....	47
7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	49
7.1 Kvalitatiivisen tutkimuksen eettisyys	49
7.2 Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus	50
7.2.1 Kvalitatiivisen tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti.....	50
7.3 Tämän tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	51
8 POHDINTA	56
LÄHTEET	60
LIITE 1: KIRJE HAASTATELTAVILLE	64
LIITE 2: TEEMAHAASTATTELULOMAKE	65
LIITE 3: TUTKIMUSLUPA.....	67

1 JOHDANTO

Sijaishuollossa elävän lapsen oman kulttuurin tukeminen ja tunteminen on tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä. Lapsen kulttuurisen, uskonnollisen ja kielellisen taustan huomiointi sijaishuollossa on erittäin merkityksellistä lapsen eheän kasvun kannalta.

Kulttuurisensitiivistä työtettä on tutkittu lähinnä maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa työskentelyn kautta. Sekä Rätty (2002) ja Anis (2008) ovat molemmat tutkineet kulttuurisensitiivistä työtettä maahanmuuttajataustaisten kanssa työskentelyn näkökulmasta. Ilmiönä kulttuurisensitiivisyys työmenetelmänä näyttäisi tulleen tarkastelun kohteeksi Suomessa 1990-luvun puolivälin jälkeen, kun maahanmuuttajien määrä asiakastyössä tuli näkyvämmäksi. Kulttuurisensitiivisyyttä kuitenkin tarvitaan aina, kun työskennellään erilaisten kulttuurien parissa. Tähän pohjautuen tässä työssä sovelletaan kulttuurisensitiivisen työtteen teoriaa romanikulttuurin parissa työskentelyn näkökulmasta.

Romanikulttuuri on tapa- ja ihmissuhdekulttuuria. Kulttuurissa yhteisöllisyys on yksi näkyvimmistä tunnusmerkeistä. Romanikulttuuriin kasvaminen tapahtuu yleensä yksilön kasvaessa niin sanotusti omien joukossa. Kulttuuri-identiteetti on tärkeä osa minuutta, jonka tukemiseen tulisi kiinnittää huomiota. (Blomerus 2011; Ketlikangas-Järvinen 1996, 112.)

Mervi Nietosjärvi on työskennellyt Kotimäen pienryhmäkodissa vuodesta 2009 alkaen. Hannele Lehtonen teki kuuden kuukauden ohjaajan sijaisuuden Kotimäen pienryhmäkotiin keväällä 2012. Ohjaajan työn kautta heräsi kiinnostus tutkia, saako Kotimäessä elävä romanilapsi tarpeeksi tukea omaan kulttuuriinsa kasvamisessa.

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, miten kulttuurisensitiivinen työote näkyy asiakkaiden arjessa. Opinnäytetyössämme haastattelimme seitsemää (7) Kotimäen pienryhmäkodin entistä asiakasta. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Romano Missio ry:n kanssa.

2 KULTTUURISENSITIIVISYYS

Ymmärtääkseen tutkimuksen pohjalla olevia käsitteitä (kulttuuri, monikulttuurisuus, kulttuuri-identiteetti, kulttuurisensitiivinen työote sekä romanikulttuuri) tutkijan tulee avata eri käsitteet teorian näkökulmasta.

2.1 Kulttuuri

Kulttuuri ja monikulttuurisuus ovat käsitteinä laajoja ja ne voidaan ymmärtää sekä määritellä monin tavoin. Kulttuuriin kuuluu ihmisen elämänkaaren, historian ja nykyisyyden koko kirjo. Kulttuurin katsotaan olevan vuorovaikutuksessa ihmisen itsensä kanssa, molemmat vaikuttavat toisiinsa. Kulttuuri muovaa ihmisen identiteettiä ja on sen pohja (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 87; Åkerlund 1997, 171).

Aniksen (2008, 19) mukaan kulttuurin pohjana on tunne kuulumisesta johonkin, jolla on samat arvot ja perustat. Kulttuuri siirtyy sukupolvelta toiselle muovautuen samalla evoluution mukana. Kulttuuriperinne on osittain geneettistä, mutta kulttuuri muovautuu ihmisten dialogissa muun maailman kanssa. (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 87.)

Liebkind (2000, 171) puolestaan toteaa, että tiedostettu kuuluminen johonkin tiettyyn kulttuuriin ja sen yhteisön sosiaalinen tuki suojaavat etniseen vähemmistöön kuuluvaa henkilöä mahdollisen syrjinnän ja rasismien tuomilta kokemuksilta.

Kulttuuri mielletään yleensä tietyn maantieteellisen sijainnin tai paikan mukaan tulevaksi perimäksi. Romanikulttuuri puolestaan on hyvä esimerkki siitä, miten hyvinkin hajallaan asuvat eri romaniväestön edustajat ylläpitävät romanikulttuurin perinteitä ja tapoja. Romanikulttuurissa on kuitenkin nähtävissä vuorovaikutus sen maantieteellisen asuinalueen kulttuurin kanssa, jossa kyseinen romani elää. Vaikka kulttuurin merkityksen muovautumisen pohjana on kautta aikojen

pidetty yhteistä kieltä, ovat nimenomaan romanikulttuurissa havaittavissa myös kulttuuriperimän muut tärkeät osa-alueet, tapakulttuuri ja yhteisöllisyys, jotka merkitsevät enemmän kuin kieli. Itse asiassa romanikieli on tälläkin hetkellä vaarassa kuolla sukupuuttoon. (Anis 2008, 19–21.)

Tässä opinnäytetyössä käsitellään kulttuurin käsitettä romanikulttuurin näkökulmasta. Tutkimuksen kannalta tärkeäksi romanikulttuurin käsitteleminen nousi kulttuurisensitiivisen työotteen tarkastelemisen vuoksi. Jotta voitiin tutkia entisten asiakkaiden kokemuksia kulttuurisensitiivisen työotteen näkymisestä Kotimäen pienryhmäkodissa, täytyi ensin ymmärtää romanikulttuuria.

2.2 Monikulttuurisuus

Monikulttuurisuus on käsitteenä laajempi kuin minä se yhteiskunnassamme yleisesti käsitetään. Monikulttuurisuutta on ollut niin kauan kuin maassamme on ollut erilaisia vähemmistöjä: saamelaisia, suomenruotsalaisia ja romaneja. Toisin kuin yleisesti Suomessa saatetaan ajatella, ei monikulttuurisuus käsitteenä ole syntynyt maahanmuuttajien tai pakolaisuuden myötä 1980-luvulla. (Anis 2008, 22.)

Aniksen (2008, 22) mukaan puhuttaessa laajemmin monikulttuurisuudesta käsitteenä voitaisiin puhua moninaisuudesta, joka pitää sisällään kaikenlaisen erilaisuuksien moninaisuuden: eri kulttuuritaustat, etniset taustat, sukupuolen, seksuaaliset vähemmistöt, erikieliset ja -uskontoiset, vammaisuuden ja niin edelleen.

Monikulttuurisuutta on erilaisuuden hyväksyminen ja arvostaminen, tasa-arvo yksilöiden ja kulttuurien välillä sekä yhteisesti sovitut pelisäännöt ja rajat. Monikulttuurisuudesta voidaan käyttää myös termiä interkulttuurisuus. (Paavola & Talib 2010, 26.)

Monikulttuurisuuteen kuuluu luonnollisesti myös eläminen kahden tai useamman eri kulttuurin välillä. Monikulttuurisuuden myötä ihmiselle kasvaa kaksois-

identiteettiä. Näistä voimakkaampi luonnollisesti on se identiteetti, jossa tuntee olevansa niin sanotusti omiensa joukossa. Oman kulttuurin sisällä yksilö kokee tulevansa hyväksytyksi sellaisenaan. (Laiti 2011.)

2.3 Identiteetti ja kulttuuri-identiteetti

Identiteetti on osa minuutta, jonka muita osa-alueita ovat minäkuva ja itsetunto. (Ojanen 1994, 31) Se on pysyvyyden ja varmuuden tunnetta siitä, keneksi on kasvamassa. Identiteetin yksilöllinen alue viittaa yksilön persoonallisuuteen ja kollektiivinen alue siihen sosiaalisen järjestelmään (ikä, sukupuoli, perhe, suku, etnisyys, uskonto, kieli, sosiaaliluokka), jossa yksilö on kasvanut. Minäkuvaan kokonaisuudessaan vaikuttaa se kulttuuri, johon kasvetaan ja jossa eletään. (Keltikangas–Järvinen 1996, 54, 112).

Identiteettiä ja sen kehittymistä on tutkittu paljon. Kasvatuksella näyttäisi olevan suuri merkitys identiteetin muodostumisessa. Vuorovaikutus ja muilta ihmisiltä saatu tunnustus on merkittävässä osassa siinä, minkälaiseksi yksilön identiteetti muodostuu. Identiteetti voidaan jakaa identiteetin kolmeen eri osa-alueeseen: henkilökohtaiseen, sosiaaliseen ja kulttuuri-identiteettiin. Sosiaalisella identiteetillä tarkoitetaan ihmisen kuulumista johonkin laajempaan kokonaisuuteen, kuten heimoon tai kansaan, jonka parissa hän elää ja toimii. Henkilön saama sosiaalinen luokka tai asema vaikuttaa hänen henkilökohtaiseen minäkuvaansa ja sitä kautta sosiaalisen-identiteetin muodostumiseen. (Paavola & Talib 2010, 60–62.)

Kulttuuri-identiteetti on yksi sosiaalisen identiteetin alue. Kulttuuri-identiteetti muovautuu sen yhteisön tai niiden yhteisöjen kautta, joihin ihminen kuuluu. (Talib & Lipponen 2008, 79.)

Kulttuuri-identiteetti määrittää, kuka minä olen. Kulttuuri-identiteetin muovautuminen on elämänikäinen prosessi, joka pohjautuu vuorovaikutukseen koko elinympäristön kanssa. Kulttuuri-identiteettiin vaikuttaa henkilön oma käsitys itsestään sekä kontaktit omaan perheeseen, sukuun ja siihen kansaan, jonka

keskellä elää ja oma käsitys elämänsä historiaan ja tulevaisuuteen. Kulttuuri-identiteettiin vaikuttaa luonnollisesti myös ympäröivän maailman kehitys ja vuorovaikutus muiden kulttuurien kanssa. Tämä lisää ymmärtävyyttä ja hyväksyntää sekä vähentää rasismia. (Hakkarainen, Nowak, Pennanen & Ruoho 1999)

2.4 Kulttuurisensitiivinen työote

Monikulttuurisen teorian mukaan työntekijän tulee olla tietoinen omista oletuksistaan, arvoistaan ja ennakkoluuloistaan, niiden vaikutuksista asiakastyöhön sekä niiden eri osa-alueiden kehittämisestä ja kehitystarpeen myöntämisestä. (Arvilommi & Voima 2011; Sue, Arrendo & Mc Davis 1992 mukaan). Kulttuurisensitiivinen työorientaatio ei korosta pääväestön tai etnisten vähemmistöjen kulttuurien eroja, vaan osaa myös huomioida kulttuurien samankaltaisuuksia. (Alitolppa & Niitamo 1993, 168–169.)

Tietoisuus eri kulttuureista ei vielä takaa ymmärrystä, vaan kuten muissakin asiakastilanteissa, kuuleminen ja kuunteleminen näyttäytyvät erittäin suuressa roolissa. Olipa kyseessä asiakas, joka on romanikulttuuriin kuuluva, maahanmuuttaja tai pääväestön edustaja, on yhteistyön avain kuuleminen ja kuunteleminen, havaitseminen ja moniammatillisen työryhmän hyödyntäminen. (Anis 2008, 100.)

Monikulttuuriseen sosiaalityöhön sisältyy kaksoisvaatimus: samanaikaisesti sekä tasa-arvoinen kohtelu että erojen huomioiminen. Sosiaaalialalla työskentelevät helposti unohtavat oman valta-asemansa asiakkaaseen. Työntekijän koetaan monesti käyttävän tiettyä valtaa työssään, halusi tämä sitä tai ei. Erityisen sensitiiviseksi työmenetelmien havainnointi ja oma suhtautuminen asiakkaaseen tulee huomioida maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa työskennellessä. Asiakas ei tahallaan ole ”hankala”, vaan yksinkertaisesti tottumaton työskentelemään sosiaaalialalla olevien ihmisten kanssa, erityisesti lastensuojelutyöntekijöiden kanssa. (Anis 2008, 45, 100.)

Kulttuurisensitiivistä työtettä on tutkittu lähinnä maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa työskentelyn kautta. Sekä Rätty (2002) että Anis (2008) ovat molemmat tutkineet kulttuurisensitiivistä työtettä maahanmuuttajataustaisten kanssa työskentelyn näkökulmasta. Ilmiönä kulttuurisensitiivisyys työmenetelmänä näyttäisi tulleen tarkastelun kohteeksi Suomessa 1990-luvun puolivälin jälkeen, kun maahanmuuttajien määrä asiakastyössä tuli näkyvämmäksi. Kulttuurisensitiivisyyttä kuitenkin tarvitaan aina, kun työskennellään erilaisten kulttuurien parissa. Tähän pohjautuen tässä työssä sovelletaan kulttuurisensitiivisen työotteen teoriaa romanikulttuurin parissa työskentelyn näkökulmasta.

Kulttuurisensitiivistä työtettä käytäntöön sovellettaessa työntekijän tulee olla kulttuurisesti vastaanottavainen. Hänen asennoitumisensa sekä käyttäytymisensä tulisi olla avointa ja läsnä olevaa. Työntekijän tulisi osata havaita erilaisia kulttuurisia tekijöitä, jotka voivat olla vaikuttamassa vuorovaikutukselliseen työskentelyyn asiakkaan kanssa. Työntekijällä tulisi olla selkeä tietoisuus omista arvoistaan, asenteistaan, maailmankuvastaan ja menneisyydestään. Työntekijän tulisi myös olla tietoinen eri valtasuhteista ja niiden vaikutuksista asiakastyössä. Työntekijän tulisi kyetä monikulttuuristumisen vaikutusten ja seurausten kriittiseen ja rehelliseen tarkasteluun. (Heikkilä 2011; Rätty 2002, 210–211.)

Kulttuurisensitiivisessä työotteessa tulisi huomioida lapsen mahdollisuudet säilyttää yhteydet omaan kulttuuriin ja yhteisöön. Erilaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että lasten sijoitukset kodin ulkopuolelle ovat suuremmassa riskissä epäonnistua, mikäli heidän yhteyttään omaan sukuun ja kulttuuriin ei haluta tai kyetä tukemaan. Perhe, suku ja oma kulttuuri tulisi pyrkiä näkemään ennen kaikkea voimavaroina asiakkaan elämässä. (Anis 2008, 49–50.)

2.5 Romanikulttuuri

Suomessa asukkaita ei tilastoida etnisen taustan mukaan. Tästä syystä onkin vaikea kertoa tarkkaa lukumäärää kansamme keskuudessa asuvista romaneista. Arviolta heitä on kuitenkin noin 10 000–13 000 asukasta. Suomen romanit ovat omaksuneet vahvan kaksoisidentiteetin, joka korostaa heidän olevan romaneja, mutta myös suomalaisia, eli kuten romanit itse toteavat: suomenromaneja. Romanit ovat lähtöisin Pohjois-Intiasta, Punjamin maakunnasta. Suomeen romanit ovat tulleet Ruotsista 1500-luvulla. (Blomerus 2011; Grönfors 1981, 29.)

Kielitieteen eri tutkimusten mukaan löytyy romanikielen perimästä edelleen viitteitä Intiasta. Romaneilla on oma kieli, joka pohjautuu Intian vanhaan kieleen sanskriittiin ja hindiin. Romanikieli ei kuitenkaan virallisesti ole Suomessa äidinkieli. Suomen romanien kielestä löytyy lainasanoja niin venäjän, kreikan, persian, suomen kuin ruotsinkin kielistä. Romanikieli ei siis kokonaisuudessaan ole kansainvälinen kieli, vaan se on muovautunut kunkin maan valtaväestön kielen mukaan historian kuluessa (Grönfors 1981, 17–18, 30.) Eri romanikielen murteista huolimatta, Euroopan romanit tulevat keskenään toimeen yhteisellä romanikielellä. Tällä hetkellä Suomessa toimii niin sanottuja kielipesiä, joissa romanikieltä opetetaan (Åkerlund 2012 henkilökohtainen tiedonanto 9.10.2012; Blomerus 2011). Romanikielen katoaminen on ollut uhka jo 1980-luvulla, koska kielen taitajien määrä on vähentynyt. Osasyynä lienee myös se, ettei romanikieli ole löytänyt sijaa yhteiskunnassamme. (Åkerlund 2002, 126.)

Romanikulttuuri on pitkälti tapakulttuuria, joka on lähtökohdiltaan kristillistä, vanhatestamentillista ja yleisitämaista perinnettä. Tapakulttuurissa on valtaväestön tapakulttuurin kanssa samankaltaisuuksia, joista mainittakoon uskonto, ruokailutottumukset, juhlapyhät ja sauna. (Blomerus 2011.)

Romanikulttuuri painottaa erityisesti hyviä käytöstapoja, jotka pohjautuvat sosiaalisen kontrolliin. Muita kulttuurille ominaisia piirteitä ovat toisten ihmisten kunnioittaminen ja muiden kanssa toimeen tuleminen. Käytöksen perusteella luokitellaan romanin arvoasteikko, jonka mukaan muut romanit käyttäytyvät hänen

seurassaan. Aina liikkuessaan muualla kuin oman suvun seurassa ja lähipiirissään romani edustaa sekä itseään että koko omaa sukuaan. Tämä asettaa tiettyjä vaatimuksia hänen käytökselleen. (Luttinen 2007.)

Romanien keskinäisessä kanssakäymisessä ei ole tapana kätellä toisia tai esitellä itseään kertomalla sukunimeä. Romanikulttuurin tapa on kuuluvalla äänellä tervehtiä kaikkia läsnäolijoita, jolloin varmistetaan se, että heikkokuuloisinkin on tervehdyksessä otettu huomioon. Myös entuudestaan toisilleen tuntemattomat romanit tervehtivät kohdatessaan toisiaan ja vaihtavat kohteliaasti sanan tai pari, jos aikaa on. (Romano Missio i.a.)

Vanhempien ihmisten kunnioittaminen on romanikulttuurissa erityisen korostunutta. Lapset puhuttelevat vanhempiaan etunimillä. Vanhuksia romanikulttuurissa kunnioitetaan ottamalla heidät aina ensimmäisenä huomioon, sekä puhuttelella heitä teitittelemällä. Vanhemman romanin läsnä ollessa käytös ja puhe ovat kunnioittavaa, hänen mielipidettään kuullaan ja esimerkiksi hänen henkilökohtaisia tavaroitaan kohdellaan arvokkaasti. Ruokaillessa vanhempi romanihenkilö käy pöytään ensimmäisenä. Vanhemmalta romanilta myös odotetaan arvolleen mukaista käyttäytymistä, jonka tarkoituksena ei ole saattaa nuorempaa romanihenkilöä häpeälliseen tilanteeseen. (Blomerus 2011; Romano Missio i.a.)

Romanikulttuurissa on tiettyjä tapoja, joilla vanhempien romanien kunnioittaminen ilmenee. Näitä kutsutaan häveliäisyydeksi. Häveliäisyyskulttuuri pitää sisällään monenlaisia piirteitä, jotka korostuvat arjen toiminnoissa. Eri sukupolvien välillä olevia tabuja ovat muun muassa seksuaalisuus, parisuhde, raskaus, synnytys ja edellä lueteltuihin asioihin liittyvät sairaudet. Muita häveliäisyyteen liittyviä tapoja ovat esimerkiksi se, ettei nuoremman romanin ole soveliasta asua vanhempaa romania ylempänä. Ei ole myöskään soveliasta toimittaa henkilökohtaiseen puhtauteen kuuluvia toimintoja vanhemman tai vastakkaista sukupuolta olevan romanihenkilön läsnä ollessa. (Blomerus 2011; Romano Missio i.a.)

Romanikulttuurissa on niin sanottu laajennettu perhekäsitys, jossa perheeseen kuuluu ydinperheen lisäksi isovanhemmat, sedät, tädit, enot ja muu suku. Halutessaan mennä naimisiin ei romanien tarvitse virallistaa suhdettaan avioliittoinstituution mukaisesti. Seurustelukulttuuri ei romaninuorten keskuudessa ole valtaväestön tapaan vakiintunutta. (Grönfors 1997, 157–159.)

Suvun ja perheen sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja kollektiivinen vastuu toisistaan ovat yksi romanikulttuurin valtaväestölle voimakkaimmin näkyvistä piirteistä. Romanikulttuurissa perhe ja suku ovat niin sosiaalinen kuin taloudellinenkin turvaverkko. Kulttuuriin kuuluvaa perhettä kuvataan muun muassa seuraavasti: mies on perheen pää ja nainen on perheen sydän. Molempia sukupuolia kuitenkin arvostetaan ja perheen hyvinvointi on molempien vastuulla. (Blomerus 2011.)

Kaikki romanien tapakulttuurin säännöt eivät välttämättä ole nykypäivän näkökulmasta selitettävissä tai perusteltavissa, sillä tavat ovat periytyneet vuosisatojen takaa ja niihin on kasvettu (Luttinen 2007). Romanikulttuurissa on ollut kautta aikojen tapana niin sanotusti elää hetkessä, ”tässä ja nyt”. Tämä on aiheuttanut muun muassa ongelmia koulunkäyntiin sitoutumiseen, sillä perheen tärkeämpänä tehtävänä on voinut olla esimerkiksi avun tarpeessa olleen sukulaisen auttaminen eikä niinkään lapsen kouluunmeno. Kuitenkin nykypäivänä myös romanikulttuuri on tämän asian suhteen muuttumassa. (Laiti 2011.)

Romanit käsittelevät pääsääntöisesti oman yhteisön jäsenen tekemiä väärinkäytöksiä ja erilaisia ristiriitoja yhteisön sisällä. Yhteisön vanhimmat antavat seuraamuksen, joka on moraalinen ja yhteisön sisällä tapahtuva. Seuraamuksen johdosta voi menettää maineensa yhteisön sisällä. Tämä tapakulttuurin muoto hoitaa ristiriitoja on erittäin tehokas, sillä romaniyhteisössä kunnian käsitys toisten romanien silmissä on iso asia. Yhden yhteisön jäsenen tekemästä rikkeestä voivat kärsiä myös lähiomaisten maine ja kunnia. Yhteisön normeihin kuuluu kollektiivisuus, joka velvoittaa kaikkia ottamaan vastuuta omista ja omaistensa teoista. Väistämis- ja välttämismekanismi tarkoittaa sitä, että mikäli toinen on aiheuttanut jollekulle vakavaa vahinkoa, pyrkivät syyllinen ja hänen lähiomaisensa välttämään uhrin sukua. Vahinkoa aiheuttanut ja hänen lä-

hisukunsa muuttavat toisaalle, kunnes asia on soviteltu tai unohdettu. (Romano Missio i.a.)

Niin valtaväestön kulttuurissa kuin romanikulttuurissakin hoidetaan lasten ja nuorten puhtauskasvatusta arjessa. Puhtauskasvatus on kuitenkin laajempi käsite kuin niin sanottu vesipuhtaus. Puhtauskäsitys polveutuu terveydellisiin syihin, ja monet tavat ovatkin jäänteitä vuosisatojen perinteistä, ja siten tänä päivänä enemmänkin symbolisia kuin niinkään tarkoituksenmukaisia. Puhtauskäsite liittyy moniin eri asioihin, muun muassa ruokaan ja ruoanlaittoon, keittiöön ja astioihin sekä pyykinpesuun. Romanilasta neuvotaan kulttuurin sisällä olevissa normaalipuhtauteen liittyvissä seikoissa. Esimerkiksi ruokakasseja tai astioita ei laiteta lattialle eikä tuoleille. Pöytiä ei pyyhitä samalla rätillä kuin tuoleja ja pyykkiä pestessä vanhusten-, lasten- ja alusvaatteet pestään erillään. Käsienpesu on yksi keskeisimmistä puhtauteen liittyvistä tavoista. (Blomerus 2011.)

Vaatetuksessa otetaan huomioon lapsen oma tahto ja kehitys. Tarvittaessa lasta kuitenkin ohjataan ja neuvotaan romani-identiteetin esiintuomisessa vaatetuksessaan. Tärkeintä ei ole kuitenkaan vaatetuksen tuoma näkyvä identiteetti, vaan mustalaisuuden henkisen pääoman sisäistäminen ja kunnioittaminen. Vaatetuksella pyritään myös osoittamaan kunnioitusta vanhempia kohtaan. Juhla- ja arkiasut ovat erikseen ja niitä käytetään tilanteen mukaan. Romaniasuun pukeudutaan yleensä 17–20-vuotiaana. Naisella asuun kuuluvat iso, leveä ja nilkkoihin asti ylettyvä hame ja puserot, eli röijyt. Miehillä asuun kuuluvat suorat tummat housut, kauluspaita ja siisti pikkutakki, liivi tai pusakka. Naisilla pukeutumisen ero lapsuusvuosien pukeutumiseen on suurempi kuin miehillä. Asuun pukeutuminen ei ole este koulu-, opiskelu- tai työelämään osallistumiselle. (Grönfors 1981, 57; Romano Missio i.a.)

2.6 Kulttuurin tukeminen lastensuojelulain näkökulmasta

Suomessa lastensuojelutyöllä on pitkä historia. Lastensuojelutyötä ohjaa lastensuojelulaki, joka elää ja muuttuu yhteiskunnan muutosten myötä. Lastensuojelutyö määritellään lastensuojelulaissa seuraavanlaisesti:

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. (Räty 2012, 3.)

Lastensuojelulaissa pyritään toteuttamaan ja valvomaan lapsen etua. Uusimmat muutokset lastensuojelulakiin astuivat voimaan jo vuonna 2007 ja sen viimeisimmät menettelysäännökset ovat tulleet voimaan 1.1.2012.

Tässä opinnäytetyössä olemme pohtineet asiakkaan kulttuurin tukemista myös lain näkökulmasta. Laki nimittäin suosittaa, että lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapsen

kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen. Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, se on järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. (Räty 2012, 8.)

Käsityksemme mukaan lapsen lähipiirin kartoittamista sekä lapsen sijoituspaikkaa että lapsen tukemista mietittäessä ei 1980-luvulla vielä katsottu lapsen kulttuuri-identiteetin tukemisen kannalta tärkeiksi seikoiksi. Lapsen omaa kulttuuria ei myöskään nähty tärkeäksi osaksi hänen omaa identiteettiään, eikä sitä sen vuoksi ole otettu huomioon kasvatustehtävässä laitoksissa. Näyttäisi siltä, että vasta maahanmuuton yleistyttyä myös lastensuojelullisissa toimenpiteissä on ruvettu miettimään lapsen kulttuurin tukemisen merkitystä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta tärkeäksi elementiksi. Lapsen kasvamista omaan kulttuuriin tukee lastensuojelulain näkökulma, jossa ennen lapsen sijoitusta kodin ulkopuolelle kartoitetaan lapsen lähiverkoston mahdollisuudet hoitaa ja kasvatkaa lasta:

6/32 § Lapsen läheisverkoston kartoittaminen: Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on selvitettävä lapsen vanhemman, jonka luona lapsi ei pääasiallisesti asu, sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos sitä ei asian kiireellisyyden tai muun perustellun syyn vuoksi ole tarpeen tehdä. Lapsen asumista ja sijoituspaikkaa koskeva asia on ratkaistava aina lapsen edun mukaisella tavalla. (Lastensuojelulaki 2007/6 32§)

3 ROMANO MISSIO RY JA KOTIMÄEN PIENRYHMÄKOTI

Tässä työssä on haluttu selvittää romanikulttuurin tukemisen merkitystä Kotimäen pienryhmäkodissa. Tätä työtä varten haastatellut henkilöt ovat olleet sijoitettuna Kotimäen pienryhmäkotiin, joka on Romano Missio ry:n omistama lastensuojeluyksikkö.

3.1. Romano Missio ry

Romano Missio ry perustettiin vuonna 1906 nimellä Mustalaislähetys ry. Järjestö toimi alun perin täysin valtaväestön ehdoilla ja siten mukana oli alussa vain valtaväestön näkökulma mustalaisasioihin (Grönfors 1981, 36–37). Merkittävää onkin ollut se, ettei toiminnan alkuperäisenä ajatuksena ollut romanikulttuurin tukeminen tai huomioiminen. Sen sijaan ideana oli väitettyjen ongelmien mitätöinti sitä kautta, että valtaväestö kasvattaisi romanilapsia erillisenä osana heidän sukuaan ja perinteitään. 1950-luvulla perustettiin valtion taloudellisella tuella lastenkoteja, joihin sijoitettiin sekä pääväestön että romaniväestön lapsia. Vielä 1980-luvulla tavoitteena oli romanilasten sulauttaminen valtaväestöön. Vaikka Kotimäessä kävi tuolloin romaniväestöön kuuluvia henkilöitä opettamassa romanikieltä ja romanimusiikkia, ei Kotimäen arjessa yleisesti nähty tärkeäksi tukea lasta hänen kasvussa ja kehityksessä omaan kulttuuriin. Kotimäessä työskenteli tuolloin muun muassa yöhoitajina romaniväestöön kuuluvia työntekijöitä jonkin aikaa. Romanityöntekijän roolin merkitystä ei katsottu kulttuuriin kasvattajan näkökulmasta. Nykypäivänä Romano Missio ry:n ylläpitämät Kotimäen pienryhmäkoti sekä Päiväkummun lastenkoti ovat romanikulttuuriin profiloituneita lastensuojeluyksiköitä.

Romano Missio ry on itsenäinen, Suomen evankelisluterilaisen kirkon organisaatiosta irrallaan oleva järjestö ja Kirkkopalvelut ry:n jäsen. Järjestön tehtävänä on toimia kristilliseltä arvopohjalta valtakunnallisena lastensuojelun, sosiaalialan, hengellisen työn sekä koulutusalan palvelujärjestönä romaniväestön keskuudessa. (Romano Missio 2010.)

Romano Missio ry on erityisjärjestö, jonka tarkoituksena on kehittää romaniväestön yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutumista yhdessä muiden toimijatahojen kanssa (Romano Missio 2008, 8).

3.2 Kotimäen pienryhmäkoti

Kotimäen pienryhmäkoti on yksityinen Romano Missio ry:n omistama, luvanvara-
aisia sosiaalipalveluita tarjoava, kristilliseltä arvopohjalta toimiva lastensuojelu-
yksikkö. Kotimäessä on seitsemän (7) asiakaspaikkaa. Kotimäen pienryhmäkoti
on romanikulttuuriosaamiseen profiloitunut pienryhmäkoti, joka sijaitsee Sipoon
Martinkylässä. Kotimäen pienryhmäkodissa tarjotaan sijoituspaikkoja myös
pääväestön lapsille. (Kotimäen pienryhmäkodin esite 2011.)

Työn tavoitteena on tarjota ympärivuorokautista, luvanvaraista ja valvottua kas-
vatuksellista ja kuntouttavaa ohjausta ja huolenpitoa huostaan otetuille tai avo-
huollon tukitoimenpiteenä sijoitetuille 0–21-vuotiaille lapsille ja nuorille. Tavoit-
teena on tukea lasta/nuorta yksilönä kasvamaan yhteisön jäseneksi. Kotimäen
pienryhmäkodissa tuetaan myös lapsen perhettä vanhemmuuden haasteissa.
Kotimäen pienryhmäkoti tarjoaa myös lastensuojelun jälkihuollon palveluita asi-
akkailleen. (Kotimäen pienryhmäkodin perehdytyskansio 2012.)

Päätavoitteena Kotimäessä on lapsen/nuoren oman kulttuuri-identiteetin tuke-
minen ja sitä kautta lapsen/nuoren integroituminen luontevasti suomalaiseen
yhteiskuntaan, sekä lapsen/nuoren ja perheen voimaantuminen. Tavoitteena on
tarjota lapsille/nuorille lämpimät ja pysyvät ihmissuhteet turvallisten rajojen aset-
tamisen, tasapainoisen arjen ja elämänrytmin kautta. Lapsen/nuoren kasvua
tuetaan huomioiden kaikki normaaliin kehitykseen vaikuttavat osa-alueet: fyysi-
nen, psyykinen, henkinen ja sosiaalinen puoli. Tärkeä osa työtä on luonnolli-
sesti perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. (Kotimäen pienryhmäkodin esite
2011.)

Perhe- ja sukulaissuhteiden ylläpitäminen ja hoitaminen on tärkeä osa lapsen
sosiaalista kasvamista ja omaan kulttuuriin kiinnittymistä. Mahdollisuuksien mu-

kaan Kotimäessä säilytetään yhteydet lasten perheisiin ja sukulaisiin. Tällä vahvistetaan lapsen sosiaalista verkostoa. (Kotimäen pienryhmäkodin esite 2011.)

Jokaisen lapsen/nuoren kohdalla määritellään sosiaalitoimen ja huoltajien kanssa tehtävät sijoituksen tavoitteet sekä lapsen/nuoren omat tavoitteet yksilökohtaisesti asiakassuunnitelmanneuvotteluissa. Kotimäessä tehdään myös tiivistä yhteistyötä lasten koulujen kanssa, jotta romanilapsen yksilölliset erityistarpeet voitaisiin ottaa paremmin huomioon. Tarvittaessa lapselle järjestetään kotikoulua henkilökunnan toimesta. (Kotimäen pienryhmäkodin esite 2011.)

Kulttuuri-identiteettiä arjessa tuetaan Kotimäessä noudattamalla romanikulttuuriin liittyviä tapoja. Lasten kulttuuri-identiteettiä tuetaan myös osallistumalla lasten kanssa romanitapahtumiin ja -seminaareihin. Kotimäen pienryhmäkodissa tarjotaan musiikkiterapiaa yhteistyössä yksityisen musiikkiterapeutin kanssa. Lasta tuetaan löytämään itselleen mieleinen harrastus talon ulkopuolelta. Tällä tuetaan lapsen sosiaalisen piirin ja kahden kulttuurin välillä elämisen kasvua. (Kotimäen pienryhmäkodin esite 2011.)

Kotimäessä työskentelee moniammatillinen ja monikulttuurinen työyhteisö. Kaikilla työntekijöillä on alalle soveltuva koulutus. Romanikulttuurin erityispiirteiden huomioinnista ja käytännöistä Kotimäen pienryhmäkodissa vastaavat yksikön romanityöntekijät yhdessä Romano Mission kanssa. Pienryhmäkodista löytyy romaneista kertovaa kirjallisuutta ja romaneihin liittyviä julkaisuja. Varsinaisia tapaopuksia ei kuitenkaan ole, koska niitä ei tiettävästi ole julkaistu. (Kotimäen pienryhmäkodin perehdytyskansio 2012.)

Romanikielen opetusta ei tällä hetkellä pienryhmäkodilla ole, mutta syksyllä 2012 on tarkoitus aloittaa romanikielen opetus Kotimäen pienryhmäkodissa. Pienryhmäkodissa on romanikielen oppikirja, jota lapset/nuoret voivat halutessaan katsoa ja esittää kysymyksiä romanikieltä osaaville ohjaajille.

Lapset oppivat arjessa romanityöntekijöiltä oman kulttuuriin liittyviä tapoja ja moraalisia käsitteitä. Tästä esimerkkinä kerrottakoon, että tietystä iässä lapsi oppii niin sanotun häveliäisyyden ja osaa romanityöntekijän läsnä ollessa väis-

tää muun muassa tiettyjä puheenaiheita. Romanityöntekijät itse korostavat sitä, että erityisesti kielenkäytön on oltava soveliasta huolimatta työntekijän taustasta.

Ruokakasseja ei säilytetä lattialla, pöydät ja muut tasot pyyhitään erikseen niille tarkoitetuilla pyyhkeillä ja käsienpesu kuuluu olennaisena osana ruokailu- ja muihin tilanteisiin. Lapsia pyritään tukemaan auttamalla heitä omaksumaan oman kulttuurinsa eri normeja ja tapoja. (Kotimäen pienryhmäkodin perehdytyskansio 2012.)

Perheiden ja suvun kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistä. Romanikulttuurin mukaisesti perhe ja suku ovat voimakkaasti mukana lasten elämässä. Tätä kautta pyritään myös tukemaan romaniperinteiden siirtymistä sijaishuollossa asuvien lasten elämään. (Kotimäen pienryhmäkodin perehdytyskansio 2012.)

Kulttuurisensitiivinen työote Kotimäessä näyttäytyy arjessa romanityöntekijöiden tuomana kulttuuriosaamisena, mutta myös valtaväestöön kuuluvan työntekijän ymmärryksellä romanikulttuurista ja sen erityispiirteistä. Valtaväestöön kuuluvan työntekijän tärkeänä tehtävänä on tukea lasta hänen omaan kulttuuriin liittyvissä asioissa sekä kahden kulttuurin välillä elämisessä. Kaikkien työntekijöiden tulee osata ottaa huomioon lapsen kulttuurin merkitys hänen kasvamisessa identiteettiinsä. Kulttuurisensitiivistä työtettä Kotimäen pienryhmäkodissa tukee monikulttuurinen työyhteisö.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön idea sai alkunsa Kotimäen pienryhmäkodissa ohjaajina työskennellessämme. Kotimäki on romanikulttuuriin profiloitunut lastensuojeluyksikkö. Pääsääntöisesti kaikki taloon sijoitetut tai sijoitettuina olleet lapset ovat romanitaustaisia. Eräs tärkeimmistä työmenetelmistä nykyään on kulttuurisensitiivinen työote. Tästä kumpusi kiinnostus tutkia, kuinka kulttuurisensitiivinen työote toteutuu Kotimäen pienryhmäkodin arjessa.

4.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessi aloitettiin ryhmäohjauksella keväällä 2011. Pikkuhiljaa mielessämme alkoi kypsyä ajatus, että opinnäytetyö liitettäisiin jotenkin lastensuojelutyöhön, sillä molemmat työskentelemme lastensuojelutyön saralla. Oman työn kehittäminen ja ammatillinen kasvu oli yksi tärkeimmistä näkökulmista lähteä tekemään opinnäytetyötä lastensuojelutyön näkökulmasta.

Syksyllä 2011 olimme yhteydessä Romano Missio ry:n toiminnanjohtajaan. Esiitimme ajatuksen opinnäytetyön tekemisestä Kotimäen pienryhmäkodille. Toiminnanjohtaja toivoi meiltä tutkimusta, jossa asiakkaiden kokemusten kautta kulttuurisensitiivisen työotteen merkitys Kotimäen pienryhmäkodissa tulisi näkyviin. Lopulliseen muotoon opinnäytetyön idea muovautui kevään 2012 aikana. Kesäkuussa 2012 teimme suullisen sopimuksen Romano Missio ry:n kanssa opinnäytetyöstä. Kesän 2012 aikana keräsimme pikkuhiljaa materiaalia opinnäytetyömme teoriaosuudesta.

Alkuperäinen idea oli haastatella Kotimäen pienryhmäkodissa tällä hetkellä asuvia asiakkaita. Pohdimme kuitenkin oman osuutemme ohjaajina vaikuttavan negatiivisesti lasten halukkuuteen suostua haastatteluihin. Lastensuojelutyössä asiakkaiden suostumus haastatteluun ei riitä, vaan meidän olisi pitänyt saada luvat haastatteluihin huoltajilta, sosiaalitoimen edustajilta ja kaupunkien eettisiltä toimikunnilta.

Kesän 2012 edetessä huomasimme, että aikataulullisista syistä olisi parempi vaihtoehto haastatella jo aikuistuneita, entisiä Kotimäen pienryhmäkodin asiakkaita. Myöhemmin huomasimmekin, että tämä vaihtoehto oli hyvä valinta. Aikuisilta saatava palaute ja haastattelut tuntuivat vastaavan hyvin opinnäytetyön tutkimusongelman kysymykseen. Haastattelurungon laatiminen helpottui, kun kohderyhmänä olivat aikuiset.

Elokuun 2012 alussa kävimme yksilöohjauksessa ohjaavan opettajan luona. Muotoiltuamme haastattelurunkoa saimme luvan tehdä haastattelut. Tämän jälkeen teimme kirjallisen sopimuksen Romano Mission toiminnanjohtajan kanssa. Toiminnanjohtaja myös luki ja kommentoi haastattelurunkoa. Saimme palautetta pyynnöstä myös Kotimäen pienryhmäkodin työntekijältä.

Tämän jälkeen pohdimme, keihin ottaa yhteyttä haastatteluiden merkeissä. Saimme apua haastateltavien yhteystietojen saamisessa Romano Missio ry:n kahdelta työntekijältä. Päädyimme haastattelemaan kahdeksaa henkilöä, miestä ja naista. Pian otimmekin yhteyttä haastateltaviin puhelimitse ja elokuun vaihteessa teimme viikon kuluessa kaikki haastattelut.

Syyskuun alussa 2012 teimme haastatteluiden litteroinnit ja teemoittelua. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme hyödyntäneet yksilöohjausta, jotka koimme merkityksellisiksi. Työn eri vaiheissa olemme tehneet tiivistä yhteistyötä Romano Mission toiminnanjohtajan kanssa, jonka antama palaute ja tuki ovat olleet arvokasta. Opinnäytetyömme valmistui marraskuussa 2012.

KUVIO 1. Opinnäytetyöprosessi

4.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Kotimäen pienryhmäkodissa asuneiden nuorten kokemuksia kulttuurisensitiivisen työtteen toteutumisesta arjessa. Ohjaajina työskennellessä pohdinnan alla oli, kuinka kulttuurisensitiivinen työote näkyy lasten arjessa romanikulttuuriin profiloituneessa Kotimäen pienryhmäkodissa. Tutkimuksen tavoitteena oli saada arvokasta, kokemuksellisuuteen pohjautuvaa tietoa siitä, kuinka ohjaajat voivat lasten arjessa tukea lasten kiinnittymistä romanikulttuuriin.

Kulttuurisensitiivisen työtteen yksi tärkeimmistä päämääristä on, että työntekijä tiedostaa omat mahdollisuutensa ja keinot, joilla hän voi omalta osaltaan tukea romanikulttuuriin kuuluvan lapsen kulttuuri-identiteetin kasvua, omaan kulttuuriin kiinnittymistä ja kahden kulttuurin välillä elämistä.

Tähän tutkimukseen tutkimuskysymykseksi muotoutui:

Kuinka Kotimäen pienryhmäkodissa asuneet asiakkaat kokivat kulttuurisensitiivisen työotteen toteutumisen arjessa?

Tutkittaessa empiirisiä kokemuksia on tutkijan pohdittava tarkkaan kyseiseen tutkimukseen käytettäviä metodeja ja menetelmiä. Tähän liittyen tutkijan on perehdyttävä metodien ja menetelmien perusteisiin. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 9–10.) Tämän työn luontevaksi tutkimusmenetelmäksi on valittu kvalitatiivinen tutkimusote.

4.3 Kvalitatiivinen tutkimusote

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusote pyrkii tarkastelemaan tutkittavaa aihetta todellisen elämän kuvaamisen lähtökohdasta. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia aihetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimus etenee siis empiriasta teoriaan. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee määritellä, tutkiiko hän kokemuksiin vai käsityksiin liittyviä merkityksiä. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa on tavoitteena ymmärtää tutkimuskohdetta, ei tuloksista voi tehdä yleistäviä päätöksiä. (Vilkka 2005, 97–98, 126.)

Laadullisessa tutkimuksessa prosessia pohditaan ja tutkimusta perustellaan läpi työn. Laadullisen tutkimuksen mikrotasolla tutkimuksen aineisto on rajattua ja sitä analysoidaan teorian perusteella. Aineiston subjektiivisuus puolestaan kuvaa sitä, että kaikki tieto on laatua. Läpi tutkimuksen tulee esiintyä työn subjektiivisuus sekä miksi ja miten aineisto on valittu. Tutkijan tulee myös läpi työn tuoda esiin omia ajatuksiaan ja suhteitaan tutkimukseensa, sekä kehittää omaa ymmärrystään. Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmän valinta on tärkeässä roolissa. Tutkimus ei suoraan osoita selkeitä syy-seuraussuhteita. (Pehkonen 2012.)

Laadullisen tutkimuksen hypoteesittomuus taas tarkoittaa sitä, ettei laadullisessa tutkimuksessa välttämättä ole tarkkaan mietittyä tutkimuskysymystä, sillä se voi tarkentua työn edetessä. Hypoteesittomuus tarkoittaa myös sitä, ettei tutki-

muksessa pyritä vahvistamaan tutkijan omia ennakkokäsityksiä. Laadullisen tutkimuksen merkitys tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa haetaan kokonaisuuksia, esimerkiksi kokemuksia. Tutkimuksessa myös perustellaan sitä, miten asiat näkyvät tutkittavan näkökulmasta. Laadullinen tutkimus on kuvailevaa tutkimusta, jossa haastateltavien ääni tulee kuuluviin esimerkiksi haastattelujen kautta. Laadullisen tutkimuksen perusajatuksena on tutkia tapauksia. Laadullisessa tutkimuksessa on aina kriittinen ote, joka ilmenee esimerkiksi jo haastattelukysymyksiä luonnosteltaessa. (Eskola & Suoranta 2008, 13–65.)

Niin kvantitatiivisessa kuin kvalitatiivisessakin tutkimuksessa voidaan puhua tieteellisestä tutkimuksesta silloin, kun teorian käyttäminen on perusteltua ja teoria ja käytäntö käyvät vuoropuhelua. Tutkimus puolestaan avaa teoriaan uutta, käytäntöön soveltavaa tietoa tai käytännön ymmärrystä lisäävää tietoa. Tutkimuksen lukijan kannalta on tärkeää perustella tutkimuksessa käytettyjen teorioiden valinta. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys sekä määritelmät voivat olla lukijalle merkityksellisiä muutoinkin, kuin pelkän tutkimustuloksen kannalta. (Vilkkä 2005, 24–27.)

Laadullisia tutkimusmenetelmiä on paljon. Valittaessa tutkimuksen metodologiaa tulee huomioida tutkimuskysymysten luonne, jonka pohjalta tutkimuksen metodi määräytyy. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeintä on tutkia sosiaalisen kokemuksen syntyä ja sen merkityksen pohjaa. (Vilkkä 2005, 97.)

4.3.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu valittiin tämän työn kannalta sopivaksi menetelmäksi sen vuoksi, että haastattelun keinoin saatiin romaniasiakkaan omat kokemukset kuuluville.

Teemahaastattelun suunnitteluvaiheeseen kuuluvat tutkimusongelman, pääluokkien ja teema-alueiden muotoileminen. Tämän jälkeen siirrytään haastatteluvaiheen suunnitteluun, johon kuuluvat kysymykset ja indikaattorien muotoileminen. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 42.)

Teemahaastattelusta käytetään yleisesti nimeä puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelun avulla haastateltavalla on mahdollisuus tuoda esiin oma mielipiteensä ja kertoa omista kokemuksistaan. Tätä kautta haastateltava saa myös mahdollisuuden auttaa muita samassa tilanteessa olevia. (Vilkka 2005, 101; Eskola & Vastamäki 2010, 26–28).

Teemahaastattelussa kysymykset voivat olla jossain tietyssä järjestyksessä, mutta haastatteluiden aikana puolistrukturoidussa haastattelussa on kuitenkin vapaus kysymysten järjestyksen vaihtumiseen. Puolistrukturoitu haastattelu on enemmänkin keskustelunomaista kuin tiukkaa kysymysten järjestyksessä läpikäyntiä. Haastattelijan vastuulla on luonnollisesti se, että keskustelu pysyy tutkimusongelman kannalta tärkeissä teemoissa. Keskustelussa edetään tutkijan aloitteesta ja tämän ehdoilla. Haastattelu on aina sosiaalinen tilanne, eikä silloin välttämättä kannata mennä suoraan itse asiaan. Haastattelijan on tärkeää saada haastateltavan luottamus. Tähän vaikuttaa myös se, millaista kieltä haastateltava käyttää. (Vilkka 2005, 103; Eskola & Vastamäki 2010, 26–28.)

Teemahaastattelun haastattelukysymykset eivät ole tarkkaan rajattuja, vaan haastattelijaa voi esittää tarkentavia kysymyksiä ja tarkentaa haastattelukysymyksiä haastateltavan kysymysten pohjalta. Haastattelukysymyksiä hahmoteltaessa tulee ottaa huomioon haastateltavan käsitysmaailma ja täten käytetyn kielen ymmärrettävyys. Haastattelukysymysten teemoittelu pääluokkiin helpottaa haastattelijaa haastattelun keskustelua ohjaavana pohjana. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 41–85)

Puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltaville voidaan antaa valmis haastattelukysymyslomake, jonka pohjalta tutkijat haastattelevat henkilökohtaisesti haastateltaviaan joko puhelin-, ryhmä- tai yksilöhaastattelun keinoin. Kaikilla haastateltavilla on samat kysymykset mutta ei valmiita vastausvaihtoehtoja. Tällöin haastateltava saa vastata omin sanoin, ja näin ollen hänen kokemuksensa pääsevät parhaiten esiin. (Vilkka 2005, 103; Eskola & Suoranta 2008, 86.)

Vilkka (2005, 157) toteaa, että teemahaastatteluissa haastattelumateriaali on usein erittäin laaja eikä haastateltavien määrällä ole merkitystä. Teemahaastat-

telusta, jonka kysymykset pohjautuvat kokemuksellisuuteen, ei ole mahdollista tehdä tieteellisiä yleistyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen tulokset nivoutuvat aina ennako-olettamukseen ja sen tulkintaan. Tutkimuksen olisi luonnollisesti hyvä tuoda esiin jotain uutta jo ennalta tiedetyistä teorioista.

4.3.2 Teemahaastattelurunko

Tutkimuksen aluksi lähdettiin pohtimaan tutkimusongelmaa, johon haluttiin saada vastaus. Tutkimusongelmaksi muotoutui seuraava: kulttuurisensitiivisen työotteen toteutuminen Kotimäen pienryhmäkodissa entisten asiakkaiden kokemuksellisuuteen pohjautuen.

Tutkimusongelman muotoutumiseen vaikuttivat hankitut teoreettiset käsitteet ja niiden avaaminen. Tässä kohtaa teoria rajattiin laajuudeltaan niin, että se palvelisi tutkimusongelman ratkaisua. Tämä työvaihe oli haastava, sillä teorian tietoa käsitteistä olisi ollut tarjolla paljon. Kuten Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2004, 134–135) toteavat, ei tarkoituksenmukaista ole kuitenkaan kirjoittaa kaikesta kaikkea, vaan nimenomaan pyrkiä rajaamaan teorian tieto tutkimusongelman kannalta olennaiseen tietoon.

Seuraavaksi nostettiin pääteemoja ja alateemoja kyseisten teorioiden pohjalta. Pääteemojen alle muotoutuivat haastattelukysymykset, joilla voitaisiin saada vastaus tutkimuskysymykseen. Haastattelurunkoa ja teoriaa peilattiin keskenään. Haastattelukysymyksiä miettiessämme jouduimme ottamaan huomioon haastateltavien käsitykset teoreettisista käsityksistä.

Hirsjärvi ja Hurme (1991, 85) kehottavat, että haastattelutilanteissa avataan ammatilliset termit haastateltaville kansantajuisesti. Kysymyksien tulisi olla sellaisessa muodossa, että haastateltavan kokemuksellisuus tulee vastauksessa esille (Vilkka 2005, 104–105).

Teemahaastattelurungon (LIITE 2) pääteemoiksi muodostuivat kulttuurisensitiivinen työote Kotimäessä sekä kulttuuri-identiteetin kasvu ja tukeminen. Kulttuu-

risensitiivinen työote Kotimäessä -pääteeman kysymyksillä pyrittiin saamaan nimenomaan romaniasiakkaiden omia kokemuksia kulttuurisensitiivisen työtteen toteutumisesta Kotimäen pienryhmäkodissa. Kulttuuri-identiteetin kasvu ja tukeminen -pääteemalla puolestaan haettiin haastateltavien kokemuksia kulttuuri-identiteetin tukemisen mahdollisuuksista sijaishuollossa.

Alateemoiksi teemahaastattelurunkoon muodostuivat 1) taustatiedot, 2) romanikulttuuri omassa elämässä ja 3) lastensuojelulain näkökulma. Taustatiedoilla pyrittiin kartoittamaan haastateltavien historiaa lastensuojelun asiakkaina. Romanikulttuuri omassa elämässä -alateemalla haettiin vastauksia siihen, kuinka romanikulttuuri on näkynyt haastateltavan elämässä lapsena, ja kuinka se näkyy elämässä tällä hetkellä. Lastensuojelulain näkökulmasta katsottuna pyrittiin kuulemaan haastateltavien omia kokemuksia ja mielipiteitä lastensuojelulain säännöksistä.

Kuten Hirsjärvi ja Hurme (1991, 40–45) toteavat, pyrimme haastattelukysymyksiä tehdessä välttämään sellaisia kysymyksiä, joihin voi vastata kyllä tai ei -vastauksilla. Tutkimuskysymysten ja teemahaastattelukysymysten muotoutumisessa meille suurena apuna olivat Romano Mission kaksi työntekijää, jotka lukivat haastattelukysymykset ja antoivat niiden sisältöön korjausehdotuksia. Saimme myös ohjaavalta opettajalta palautetta, jonka pohjalta teemahaastattelurunko muotoutui esihaastatteluita varten.

4.4 Haastattelut ja toteutus

Tavoitteena oli haastatella kahdeksaa aikuista, sekä miehiä että naisia. Kaikki henkilöt, joihin otettiin yhteyttä, suostuivat haastatteluihin. Loppujen lopuksi eräs haastateltavista ei ollut tavoitettavissa aikataulun puitteissa, joten hänen haastattelemisestaan luovuttiin.

Ennen varsinaisia haastatteluita tehtiin esihaastatteluita muutamalle henkilölle, jotka ovat olleet sijaishuollossa ja ovat romanikulttuuriin kuuluvia. Nämä henkilöt toinen meistä tunsi etukäteen, joten heitä ei suunniteltu varsinaiseen haastattel-

tavien joukkoon. Esihaastatteluiden pohjalta saatiin varmuutta teemahaastatteluiden tekemisestä ja haastattelurungon ja -kysymysten sopivuudesta.

Teemahaastattelussa esihaastatteluiden merkitys on oleellinen ja tärkeä osa. Esihaastattelut muovaavat haastattelukysymysten sopivuutta sekä tarkoituksenmukaisuutta. Esihaastattelut antavat viitteen tulevien haastatteluiden kestosta (Hirsjärvi & Hurme 1991, 57). Tätä työtä varten tehtyjen esihaastatteluiden kesto oli noin 50 minuuttia haastattelua kohden. Haastatteluiden keston vaikutti kuitenkin haastateltavien tuttavallisuus ja varsinaisten haastatteluiden huomattiin muotoutuvan lyhyemmiksi.

Varsinaiset haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Valitsimme yksilöhaastattelun menetelmäksi siksi, että uskoimme haastateltavien voivan keskittyä paremmin yksilö- kuin ryhmähaastattelutilanteeseen. Tavoitteenamme oli saada jokaisen haastateltavan oma kokemus esiin, joten tästäkin syystä yksilöhaastattelu sopi menetelmäksi mielestämme paremmin.

Ennen haastatteluja kartoitimme mahdollisia haastateltavia yhteistyössä Romano Mission ry:n kanssa. Tämän jälkeen rajasimme itse mahdolliset haastateltavat sijoitusajanjakson perusteella. Luonnollisesti valintaan vaikuttivat myös haastateltavien asuinpaikat, jotta haastatteluiden tekeminen henkilökohtaisesti olisi järkevästi toteutettavissa. Päätimme rajata haastateltavat niin, että he olisivat olleet sijoitettuina Kotimäen pienryhmäkotiin vuosina 1980–2010. Tänä ajanjaksona Kotimäen pienryhmäkodissa on ollut koko ajan sekä valtaväestöön että romaniväestöön kuuluvia työntekijöitä. Tänä aikana myös lastensuojelulakiin on tullut uudistuksia ja yhteiskunnallisesti on herätty pohtimaan kulttuurisensitiivisen työn merkitystä myös lastensuojelutyön kannalta.

Haastatteluiden toteutumiseksi olimme aluksi puhelinyhteydessä haastateltaviimme. Puhelussa kerroimme keitä olemme, opinnäytetyömme tutkimusongelman sekä lähtökohdat tutkimukseemme. Merkittäväksi tässä tuntui nousevan se, että molemmat olemme työskennelleet ohjaajina Kotimäen pienryhmäkodissa. Tämä nousi esiin siten, että lähes jokainen haastateltava kuulosti suostuvaisemmalta sen jälkeen, kun olimme maininneet tämä seikan. Tämän tulkinnan

teimme äänensävyyn ja äänenpainon perusteella. Tärkeimmäksi kriteeriksi haastatteluihin suostumiselle kuitenkin oli haastatteluiden anonyymius ja luottamuksellisuus.

Puhelussa kerroimme haastateltaville, millä tavalla heidän vastauksensa tulisivat työssä esille. Eskola ja Suoranta (2008, 89) painottaa, että haastateltaville tulisi kertoa, mitä haastatteluiden nauhoituksille tutkimuksen valmistuttua tapahtuu. Kerroimme haastateltaville, että sekä nauhat että litteroitu materiaali tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua. Puheluiden lopuksi sovimme haastattelupaikat ja -ajankohdat, jotka toteutuivat viikon aikana elo-syyskuun vaihteessa 2012. Kaikkia haastateltavia tuntui kovasti kiinnostavan tutkimusaiheemme, ja he kertoivat jo puheluissa kokevansa aiheemme tärkeänä.

Haastattelun onnistumisen kannalta on myös tärkeää, missä haastattelu tapahtuu. Tilanvalinnassa on hyvä huomioida haastateltavan näkökulma. Liian virallinen tila voi tehdä haastateltavasta epävarman, kun taas kotona tehdyllä haastattelulla on suurempi mahdollisuus onnistua (Eskola & Vastamäki 2010, 29–34). Haastattelut tehtiin haastateltavan valitsemissa paikoissa, heidän kotonaan. Fyysisesti haastattelut tapahtuivat joko keittiössä tai olohuoneessa. Tällöin etäisyys haastateltavasta pysyi luontevana, mutta ei liian kaukaisena. Haastattelu-etäisyyteen vaikutti luonnollisesti myös se, että haastattelut nauhoitettiin. Ennen haastatteluiden aloittamista kävimme yleensä vapaamuotoista keskustelua, emmekä menneet niin sanotusti suoraan asiaan. Tässä kohtaa annoimme haastateltaville kirjelmän, jossa kerroimme tutkimuksestamme (LIITE 1) ja haastattelurungon (LIITE 2). Tämä metodi helpottaa haastateltavan ja haastattelijan luontevan vuorovaikutuksen syntymistä ja herättää luottamusta (Hirsjärvi & Hurme 1991, 62).

Haastatteluiden jälkeen puolestaan jäimme yleensä hetkeksi jutustelemaan haastateltavien kanssa. Romanikulttuurille tyypilliseen tapaan vieraanvaraisuus oli suorastaan koskettavaa. Saimme juodaksemme kahvia ja teetä sekä syödäksemme pullaa. Haastatteluista ja tilanteista jäi meille tutkijoina erittäin positiivinen kokemus. Vapaamuotoisella keskustelulla ja olemalla omana itsenämme haastattelutilanteessa koimme saavuttavamme luottamuksellisuuden tun-

teen haastateltavissa. Tämä on erittäin tärkeää, kun tutkimus pohjautuu tutkittavan kokemuksellisuuteen. Jäykkä haastattelutilanne voisi vesittää haastateltavan halun kertoa kokemuksistaan (Eskola & Suoranta 2008, 93).

Teimme kaikki haastattelut yhdessä. Toisella meistä oli kokemusta haastatteluiden tekemisestä aikaisemmista opinnoista. Tästä oli hyötyä miettiessämme haastattelun kulkua. Sovimme ennalta kumpi aloittaa haastattelun ja miten se etenee. Haastattelutilanteet olivat keskustelun kaltaisia, vaikka pohjana käytettiin haastattelukysymysrunkoa. Kysymykset saattoivat keskusteluissa vaihtaa paikkaa, eikä tiukasta kysymysjärjestyksestä pidetty kiinni. Haastatteluiden yhteydessä tulleiden tarkentavien kysymysten paikka asettui kuin itsestään paikalleen. Pyrimme haastatteluiden aikana olemaan mahdollisimman luontevia, mutta samalla kuitenkin huomioimme sen, että haastattelut olisivat mahdollisimman selkeitä ja johdonmukaisia. Aiempi kokemus haastatteluiden auki kirjoittamisesta eli litteroinnista antoi myös hyvää pohjaa haastattelutilanteen vetämiseen. Haastattelijan tulee olla perehtynyt aiheeseen ja tutkittavan maailmankuvaan. Haastattelija on kuitenkin haastattelutilanteessa kaksoisroolissa. Haastattelijan tulee olla koko haastattelun ajan samalla sekä osallistuva, tutkiva että myös puolueeton. Haastattelija ei asetu haastateltavan mielipiteiden ja vastausten kanssa väittelyyn, vaan kunnioittaa haastateltavan näkemyksiä ja kokemuksia. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 77–78.)

Haastattelutilanteissa pyrimme olemaan mahdollisimman neutraaleja ja objektiivisiä. Keskustelunomaisessa haastattelussa, jossa välttämättä tulee myös haastattelijan oma kokemusmaailma esiin, on haastavaa pysyä neutraalina ja objektiivisena. Haastattelijan tulee kuitenkin huomioida nämä seikat ja pitää ne mielessä haastattelutilanteessa, jotta hän ei vaikuttaisi haastatteluvastauksiin. Tutkimustilanteessa neutraalina pysyminen on tutkimustulosten kannalta ensiarvoisen tärkeää. Jos tutkijan antautuu tunteidensa valtaan kuullessaan mahdollisesti ikäviäkin kokemuksia, voi se aiheuttaa haastattelun keskeytymisen. Tutkijan ei tule ilmaista voimakkaasti omia mielipiteitään tai tunteitaan. (Kuula 2006, 154–155.)

5 AINEISTON ANALYSOINTI

Ennen haastatteluiden analysointia on tutkijan tehtävä haastatteluiden auki kirjoittaminen eli litterointi. Siinä nauhoitetut haastattelut muutetaan kirjalliseen muotoon. Litterointi onkin tutkimuksen työläin vaihe. Teemahaastattelun aineisto voi olla hyvinkin laaja riippuen haastateltavien määrästä ja tutkimuskysymysten laajuudesta. Luonnollisesti myös haastattelun kesto ja dialogisuus vaikuttavat aineiston määrään. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 108.)

5.1 Aineiston litterointi

Tässä opinnäytetyössä haastatteluaineistoa kertyi nauhoituksina kolme ja puoli tuntia, litteroituna materiaalina yhteensä 42 sivua. Jokainen haastatteludialogi litteroitiin kokonaisuudessaan.

Haastatteluiden litterointi tehtiin puheen tarkkoja sananmuotoja ja lauseenrakenteita käyttäen, jotta haastateltavien puheiden sisältö ei muuttuisi. Litterointi on tärkeää myös haastatteluaineiston analysoinnin objektiivisuuden kannalta (Vilkkä 2005, 115–116). Haastatteluiden litterointi oli erittäin haastavaa. Haastattelumateriaalitallenteita oli ajallisesti runsaasti ja niiden läpikäyminen eli auki kirjoittaminen oli aikaa vievää, mutta samalla erittäin antoisaa. Litteroinnin jälkeen siirryttiin aineiston analysointiin, jonka menetelmänä käytettiin teemoittelua.

5.2 Aineiston analyysi

Tutkimuksemme tavoitteena oli päästä kuulemaan entisten asiakkaiden kokemuksia kulttuurisensitiivisestä työotteesta Kotimäessä. Päämääränämme oli saada tietoa siitä, kuinka tämä työote toteutuu tai on toteutunut asiakkaan näkökulmasta. Teemahaastattelu osoittautui päämäärän tavoittelussa erinomaiseksi menetelmäksi. Aineiston analyysi tehtiin teemoittelemalla litteroidusta ma-

teriallista esiin nousseita pääkohtia peilaamalla haastattelumateriaalia jo hankkimaamme teorian tietoon. Aineiston analysointi oli litteroinnin jälkeen tutkimuksemme työläin vaihe. Tutkimuksen kannalta on oleellista määritellä tutkimuksen taustateoria, jonka kautta tutkittavaa aineistoa peilataan. Tutkimustulosten analysoinnin ja raportoinnin johdonmukaisuuden kannalta oli tärkeää perehtyä teoriakäsitteisiin (Vilkkä 2005, 26–27).

Haastateltaville anonyymius oli yksi syy suostua haastatteluihin, joten tässä työssä ei näy haastateltavien nimiä, ikää tai sukupuolta. Tästä syystä päädyimme opinnäytetyössä nimeämään haastateltavat seuraavasti: H1, H2, H3, H4, H5, H6 ja H7.

Laadullisen aineiston analysoinnilla on tarkoitus luoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Aineisto tulisi tiivistää jättämättä kuitenkaan pois tutkimuksen kannalta oleellista informaatiota. Kun mahdollisesti hyvinkin hajanainen aineisto käsitellään selkeäksi ja mielekkääksi, sen informaatioarvo kasvaa. Teemoittelulla voidaan aineistosta nostaa esille erilaisia teemoja ja verrata niiden esiintymistä aineistossa. Teemoittelussa tarkoituksena on tarkastella aineistoa teoriaan vahvasti nojaten. (Eskola & Suoranta 2008, 137, 174–179.)

Teemoittelun teimme käyttäen apuna koodausta, joka kuuluu aineistolähtöisiin analyysimenetelmiin. Eskola ja Suoranta (2008, 154–160) toteavat, että teemoittelussa tutkijan tulee käydä tutkimusaineisto useaan kertaan läpi. Näin tutkimusaineistosta nousevat teemat tulevat näkyviksi. Tämän jälkeen on helppo tutkimusaineistosta nostaa esiin tutkimuksen kannalta tärkeimmät haastatteluvastaukset teema-alueittain.

Edelleen Eskolan ja Suorannan (2008, 152) mukaan teemahaastattelurunko on erinomainen apuväline haastatteluaineiston koodauksessa. Litteroidun materiaalin pohjalta keräsimme haastatteluvastauksia teema-alueittain. Tässä vaiheessa jouduimme pohtimaan tarkkaan vastausten sisältöä ja sen suhdetta työmme teoreettiseen osuuteen. Pääluokan vastauksissa huomasimme melko pian onnistuneemme aika hyvin haastattelukysymysten muodostamisessa.

Haastatteluissa tuli selkeästi näkyviin haastateltavien kokemuksellisuus kulttuurisensitiivisen työotteen toteutumiseen Kotimäen pienryhmäkodissa. Analyysin aloitimme aikataulullisesta syystä viikon sisällä litteroinnista. Analyysin toteuttaminen olisi hyvä aloittaa mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen, koska aineisto on tutkijan mielessä vielä tuoreena. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 108.)

Haastatteluiden lukeminen läpi uudelleen ja uudelleen oli prosessina haastavaa. Tutkimuksen kannalta tärkeiden teemojen alle keräsimme haastatteluvastauksia ja pohdimme, mitkä vastauksista voitiin asettaa samojen teemojen alle eli suoritimme aineiston pelkistämisen. Tässä vaiheessa suoritimme myös aineiston käsitteellistämistä eli abstrahointia. Tätä jatkettiin niin kauan, että olimme mielestämme saaneet aineistosta esiin relevantit vastaukset, joiden perusteella taas saimme tutkimusongelmamme kannalta tärkeitä vastauksia.

Haastatteluiden koodauksen ja pelkistämisen myötä haastatteluiden pääteemoiksi näyttivät nousevan kulttuurisensitiivinen työote Kotimäessä sekä kulttuuri-identiteetin kasvu ja tukeminen. Aineiston alaluokiksi taas muodostuivat selkeästi sekä romanikulttuuri että lastensuojelulain säännökset haastateltavien mielipiteiden pohjalta. Alaluokkien haastatteluvastausten runsauden vuoksi kokosimme niistä vastauksia, jotka tukevat pääluokan tutkimusongelman ratkaisua. Haastatteluiden koodauksen ja teemoittelun jälkeen pääsimme työn seuraavaan vaiheeseen: tutkimustuloksiin ja johtopäätöksiin.

6 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada esiin entisten asiakkaiden kokemuksia kulttuurisensitiivisen työotteen toteutumisesta Kotimäen pienryhmäkodissa. Tässä opinnäytetyötutkimuksessa näkökulmaksi valittiin sosiaalinen identiteetti, johon kuuluu kulttuuri-identiteetti.

6.1 Haastateltavien taustatiedot

Tutkimuksen haastateltavista kaikki ovat romaniväestön edustajia. Haasteltavat ovat aikuistuneita, Kotimäen pienryhmäkodissa sijoitettuna olleita miehiä ja naisia. Yhteensä haastateltavia oli seitsemän (7). Haastateltavat ovat asuneet Kotimäen pienryhmäkodissa vuosien 1980–2010 välisenä aikana. Suurin osa haastateltavista oli sijoitettu Kotimäen pienryhmäkotiin alle kouluikäisenä. Kaikilla haastateltavilla oli taustalla yksi tai useampi sijoitus kodin ulkopuolelle joko perheeseen tai laitokseen. Muissa sijoituspaikoissa ei ollut romanikulttuurin osaamista. Kaikki sijoitukset olivat kestoilmoitustapa- ja pitkäaikaissijoituksia.

6.2 Tutkimuksen tulokset

Nostimme tutkimuksen haastatteluiden pohjalta teemoittelua hyväksikäyttäen tuloksiksi seuraavat:

1. Monikulttuurinen työyhteisö Kotimäen pienryhmäkodissa romaniasiakkaan kulttuuri-identiteetin tukemisen näkökulmasta
2. Kulttuurisensitiivinen työote Kotimäen pienryhmäkodissa vuosien 1980–2010 aikana
3. Haastateltavien kehittämis ehdotuksia Kotimäen pienryhmäkodin toiminnalle

6.2.1 Monikulttuurinen työyhteisö romaniasiakkaan kulttuuri-identiteetin tukemisessa

Kotimäen pienryhmäkoti on romanikulttuuriin profiloitunut lastensuojeluyksikkö. Tämän tutkimuksen näkökulmasta monikulttuurisuus ilmenee haastateltujen henkilöiden kahden kulttuurin välillä elämisen näkökulmasta. Lisäksi monikulttuurisuus ilmenee Kotimäen työntekijöiden monikulttuurisen työyhteisön ja kulttuurisensitiivisen työtteen näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksissa näkyy asiakkaiden omia kokemuksia siitä, millä tavalla heitä on tuettu kahden eri kulttuurin välillä elämiseen lastenkodissa.

Kotimäki oli just siitä hyvä paikka niinku et siel sai olla iha oma itteensä ja sit siel sai neuvoja elämisee näitte kulttuurie välil. Vaik ei paikalla Kotimäessäkää aina ollu romaniohjaajia, nii mun aikana siellä oli aina muita romanilapsia ja sit ne valtaväestön ohjaajatki osas antaa niinku tukee valtaväestön kulttuuriin liittyvis asiois. (H1)

Ja mä sain niinku niiltä valtaväestön työntekijöiltä tietoa valtaväestön tavoista ja kulttuurista ja sitten suvun ja yhteisön puolesta taas siihen mustalaiskulttuuriin. (H5)

No siis tota, mä sopeuduin hyvin, mä hyväksyin kaikki ja kaikilla on oma tapansa ja mä opin hyväksymään kaikki. Ja mä siis tota, jokaista omalla tavallaan arvostaa ja jokaisella on oma kulttuuri ja mä tykkäsin. Voisin kiittää ja kumartaa ja järjestää vaikka juhlat sen takii, kun Kotimäki on tehny paljon mun elämää. Vaikka elin kahta eri kulttuuria, ni se on ollu tukipuu mun elämälle. (H7)

Monikulttuurisuuteen kuuluu luonnollisesti myös eläminen kahden tai useamman eri kulttuurin välillä. Monikulttuurisuuden myötä ihmiselle kasvaa kaksoisidentiteetti. Näistä voimakkaampi luonnollisesti on se identiteetti, jossa tuntee olevansa niin sanotusti omiensa joukossa. Oman kulttuurin sisällä koetaan tulevan hyväksytyksi sellaisenaan. (Laiti 2011.)

Tutkimuksen tuloksissa näkyi entisten asiakkaiden kokemus siitä, kuinka tärkeää on, että Kotimäen pienryhmäkodissa on työntekijöinä sekä oman kulttuurin edustajia että valtaväestöön kuuluvia. Merkillepantavaa on, että romanikulttuurin opettaminen ja ohjeistaminen luonnistuu parhaiten romanikulttuurin omalta edustajalta.

Niin, siellä ei sillo alkuu ollu muita ko valtaväestöön kuuluvia. Mutta sitte myöhemmin ku tuli, ni niiltä sitä sitte oppi niinkö tapoja ja sellasta. (H5)

Romanityöntekijät opetti mulle taas mun kulttuurista käytännön asioita. Siis niinkö, mitä täytyy tehdä ku kasvaa, ja miten täytyy katsoa ja miettiä asioita ku kasvaa mustalaisuuden näkökulmalta. Esimerkiksi yks romaninaistyyöntekijä neuvo. Ja romanimiestyyöntekijä sano monta kertaa, vaikka se oli mieshenkilö. Hääkin neuvo, vaikka mulle oli mekkokin päällä. (H7)

Romanityöntekijä ymmärtää eri tavalla kulttuurin yhteisöllisyyden ja yhteen kuulumisen tunteen.

Must tuntuu, että just romanityöntekijä niinku ymmärs mua paremmin ja hänen seurassaan oli helppo hengittää, sai olla mustalainen. (H4)

No esimerkiksi justii meihin romaneihin kohdistuvia asioita, mitä ei sit voinu niinku valtaväestön kanssa jutella. Siin oli iha kaikennäköstä iha laidasta laitaan. Romanilta romanille on helpompi luonnollisesti jutella romani-asioista ku valtaväestön kanssa. (H6)

No varmaan ne niinku jotku asiat romanityöntekijät niinku ymmärs helpommi. Ettei tarvinnu sillee selittää että.. riippuen nyt asiasta tietenkin, mutta ne niinku ymmärs jotku asiat paremmin. Vaikka jos oli vanhemmista tai jostai kyse tai lomalle menosta tai tollee ne jotenki niinku ymmärs paremmin niitä asioita. (H1)

Noh, kyllähän niinkö sillee niinkö kumminki, romanit niinkö ymmärtää esimerkiksi ku on sukujen kanssa kaikennäköstä, siis mitä ei niinkö valtaväestö ymmärrä. Kyllähä valtaväestö peruasiat ymmärtää, mutta totta kai romaniväestö sitten taas ymmärtää tietyllä tapaa vähä enemmän niinkö tällästä perusasioita. (H7)

Valtaväestön kulttuurin edustaja voi tukea asiakasta ymmärryksellään ja sisäisellä kulttuurisensitiivisellä työllä.

Ja mä sain niinku niiltä valtaväestön työntekijöiltä tietoa valtaväestön tavoista ja kulttuurista. (H5)

No iha hyvin varmaa johtuen just niinku siitä ku siellä on aina ollu romanilapsia et kumminki niinku valtaväestöön kuuluvat työntekijät tiesivät ennen jo kulttuurista ja tavoista. (H1)

Valtaväestö ymmärsi, mitä mä voin tehdä ja mitä mä en voi tehdä. Esimerkiks valtaväestölle pystyin puhumaan vaikeimmat asiat, mitä taas ei pystynyt romaneille... Että tuettiin niinkö sekä että, niinkö. Koko sen ajan mitä mä olin Kotimäessä, niin valtaväestö ymmärsi tapoja ja tuki sitä että mä pystyin käyttäytymään kulttuurini mukaan. (H7)

Haastatteluissa tuli esiin, että valtaväestöön kuuluvalla työntekijällä on helpompi lasten ja nuorten puhua romanikulttuurin niin sanottuihin häveliäisyyteen liittyvistä asioista

Jotku on sellasia vähän häpeitä asioita, ni sitten niinkö, ja mullaku oli paljon sellasta masennusta ja sitä ei voinu sanoo kaikille romaniväestölle.. ja sitten ööö, tota, sellasten vanhoillisten kanssa ei voinu puhua kaikkii asioita.. Perusasioita esimerkiks että, mennään uimaan ööööö kaikkee siis niinku tollasta, jos halutaan tehdä, jotakin sellasta missä ei voi pitää vaatteita päällä ja jos haluaa vähän vapautta, niin ne oli helpompia valtaväestön kanssa. (H2)

Joo no sitte isompana varmaa ku joutu häpeemään niinku muita romaneja, niit vanhempia työntekijöitä esimerkiks saunaan meno tai tämmönen. Oli sit helpompaa jos paikal oli valtaväestöön kuuluva työntekijä. (H1)

Joo, itse asiassa siis tota just ku oli murrosikä ja muuta, kaikki semmoset asiat oli helpompia puhua koska meilläähä ei kulttuurissa voi niinku vanhemmille ihmisille mennä puhumaan esimerkiksi naisten vaivoista ja tämmösistä..Se siinä oli hyvä niinku positiivinen puoli. (H3)

Tutkimuksen kautta on nähtävissä, että valtaväestöön kuuluva työntekijä ei voi edes halutessaan samalla tavalla osata ohjata ja opastaa lasta romanikulttuuriin kuin romanikulttuurin edustaja voi.

No ei ne oikein pystyny tukemaan niinkö. Ku ei oo itte eläny sitä mustalaiskulttuuria. (H3)

Joten eihä ne valtaväestöön kuuluvat sillee pystyneet tukemaan kuin oman kulttuurin edustajat olis voinu tukea.. Mutta sitten myöhemmin, kun olin isompi niin tuli enemmänä romanityöntekijöitä ja sit tehdä sitä tukea sai tietenki paremmin. (H4)

Eikai tota voikaan olla tarpeeksi olla tietotaitoa meidän kulttuurista, jos ei oo mustalainen ite. Ihan sama, jos minä lähen tonne jonnekki vaikka Japaniin ja siellä on oma kulttuurinsa, en mä voi lähteä opet-

tamaan sitä jos en mä oo ite kasvanu siinä ja niin se ei oo sitten sama asia, vaikka sitä kirjoista koittas miten lukea. (H2)

Kuitenkin asiakkaiden näkemyksissä korostuu, kuinka kulttuurisensitiivisyys on tärkeä osana Kotimäen pienryhmäkodin arkea. Anis (2008, 100) toteaa, että tietoisuus eri kulttuureista ei kuitenkaan vielä takaa ymmärrystä, vaan kuten muissakin asiakastilanteissa, kuuleminen ja kuunteleminen näyttäytyvät erittäin suuressa roolissa. Olipa kyseessä asiakas, joka on romanikulttuuriin kuuluva, maahanmuuttaja tai pääväestön edustaja, niin yhteistyön avain on kuuleminen ja kuunteleminen, havaitseminen ja moniammatillisen työryhmän hyödyntäminen.

Tuettiin ja kannustettiin olemaan yhteydessä valtaväestön kanssa ja siinä mielessä oli niinku hyväjuttu ja näin. (H3)

Kysyimme haastateltavilta heidän mielipidettä siitä, tarvitaanko romanilapsille suunnattuja omia lastensuojelulaitoksia. Vastauksissa tuli esiin ennemminkin tarve sille, että laitoksen työntekijöistä edes joku olisi romanikulttuuriin kuuluva.

Kyllä mä koen, että ei ehkä kokonaan omaa laitosta pelkästään romaneille, mutta just että pitäis olla jonku verran, että just oppis kulttuurin tavat ja tallein. Mutta tärkeää on myös, että on valtaväestön työntekijöitä. (H1)

No, tota tota, mun mielestä tarvii.. Mutta niinku siinä pitäis myös sitten olla niitä valtaväestön työntekijöitä niinku oli Kotimäessäkin... nii että ois niinku sitte sekä että. (H2)

Identiteettiä ja sen kehittymistä on tutkittu paljon. Kasvatuksella näyttäisi olevan suuri merkitys identiteetin muodostumisessa. Vuorovaikutus ja muilta ihmisiltä saatu tunnustus on merkittävässä osassa siinä, minkälaiseksi yksilön identiteetti muodostuu. Identiteetti voidaan jakaa identiteetin kolmeen eri osa-alueeseen: henkilökohtaiseen, sosiaaliseen ja kulttuuri-identiteettiin. Sosiaalisella identiteetillä tarkoitetaan ihmisen kuulumista johonkin laajempaan kokonaisuuteen, kuten heimoon tai kansaan, jonka parissa hän elää ja toimii. Henkilön saama sosiaalinen luokka tai asema vaikuttaa hänen henkilökohtaiseen minäkuvaansa ja sitä kautta sosiaalisen-identiteetin muodostumiseen. (Paavola & Talib 2010, 60–62.)

Romanikulttuurin ja valtaväestön kulttuurin välillä elämiseen liittyy koulutuksen merkityksen korostuminen. Opiskelun sekä ammatillisen koulutuksen mahdollistaminen nähdään tärkeänä osana lapsen kasvatusta.

Et kyllähän tänä päivänä arvostetaan ihan niinku romaneittenkin keskellä sitä että lapsia koulutetaan ja muuta että ei sitä muuten pärjää. (H4)

6.2.2 Kulttuurisensitiivinen työote Kotimäen pienryhmäkodissa eri aikakausina vuosina 1980–2010

Tutkimuksessa tulivat esiin eri aikakausina vallinneet kasvatusnäkökulmat. 1980-luvulla kasvatuksessa ei otettu tarpeeksi huomioon lapsen kulttuuritaustan tukemista. Yleisesti lastensuojelutyössä vallitsi ajatus siitä, että romanilapset tulisivat pakkosulauttaa valtaväestön kulttuuriin. Vaikka Kotimäessä tuolloin oli muun muassa yöhoitajina romanityöntekijöitä sekä talon ulkopuoliset romanihenkilöt kävivät antamassa romanikielen- ja musiikinopetusta ei haastateltavien kokemuksen mukaan heidän omaa kulttuuriaan, siihen kasvamista tuettu tai nähty tärkeäksi. Tämä näkyi haastateltavien vastauksissa. Kaksi haastateltavistamme oli elänyt Kotimäessä silloin, kun lapsen omaa kulttuuria ei yleisesti lastensuojelussa kunnioitettu eikä sen tärkeyttä lapsen identiteetin kasvuun nähty.

Ei ainakaan niinku mollaamalla, kun siihen aikaan ainakin mollattiin aika paljon niinku. Työntekijät sano, että ei teist tuu ku varkaita ja..että tota, niin. Eihä kaikki ollu semmosia, mutta paljon sitä kuitenkin tapahtu. Ilmapiiri oli just semmonen, ettei sitä romanikulttuuria arvostettu, vaa vähäteltiin. Ja tätähän tapahtu sitte koulussaki niin, että mehä ei päästy ees kaikille oppitunneillekkaan, koska olin mustalainen. (H5)

Siihen aikaa ei arvostettu romanikulttuuria, vaan työntekijät saatto pilkata ja piti sitä vähempi arvosenä. Koulussakin meiltä saatettiin evätä pääsy joillekin tunneille, koska oltiin mustalaisia. Myöhemmin sit ku olin vanhempi ja siel oli romanityöntekijä yökkönä, niin mähän sain olla joskus niinku päivisin sen luona ja me käytii sit Keravalla kaupoissa ja tuolla tavalla. Ja sit ku oli yks toinen romanityöntekijä yökkönä, nii näiltä kahelta sitte sain tukee, sen mitä heitä sit näki. Aika vähän sitä sitte sai tukee Kotimäessä siihe omaan kulttuuriin. (H4)

Se ei ollu samanlaista se Kotimäessä sitten niinku se kulttuuriin kasvattaminen. Jotenki tuli semmonen olo, että enempi sitte yritettiin saaha niinku valtaväestöön sopeutumaan. (H2)

Mun mielestä en saanu tukee siihen omaan kulttuuriin. Kotoa sain sitte tukee niinku, ku kävin viikonloppusin. (H3)

No, mun äiti ja isä, vaikka meillä on kaikenlaista ollu, silti mulle on opetettu mikä minä olen, mistä minä tulen.. ja sanotaanko näin, että vaikka mä oon sen luontonen, että mä rakastan mustalaisuutta, niin jokaisesta huomaa vaikka ei olis kasvanu romaneitten keskellä, niin sen huomaa jostakin että on mustalainen. Mä oon tosi monia lapsia seurannu ja sen vaan huomaa. (H7)

Kulttuurisensitiivisyyden merkitystä sosiaalialan asiakastyössä alettiin ottaa huomioon vasta 1990-luvun lopulla, lähinnä maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden yleistyttyä sosiaalityön asiakaskunnassa. Tätä tukee myös taustatieto siitä, että yleisesti yhteiskunnassa kulttuurisensitiivistä työtettä on tutkittu 1990-luvun puolivälin jälkeen. (Räty 2002; Anis 2008.) Oman kulttuurimme sisällä on kuitenkin kautta aikojen elänyt kulttuuriseen vähemmistöön kuuluvia Suomen kansalaisia, kuten esimerkiksi romaniväestöä.

Lapsen kokonaisvaltaisen kasvatuksen ja kehityksen osana kulttuurisensitiivinen työote ottaa huomioon lapsen kulttuuri-identiteetin kasvun tukemisen. Keltikangas-Järvinen (1996) kirjoittaa, kuinka aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että kasvatuksella on suuri merkitys identiteetin rakentumisessa. Kotimäen pienryhmäkodissa romanikulttuuria ja siihen kasvamista alettiin tietoisemmin ymmärtää osana kasvatustyötä 1990-luvulla. Romano Mission hallitukseen romaniväestön edustajia tuli 1980-luvulla, mutta lastensuojeluyksiköihin palkattiin ammatillisen koulutuksen saaneita romanityöntekijöitä erityisesti 1990-luvulla (Åkerlund 2012). Tästä kertoivat myös haastatellut henkilöt, jotka ovat eläneet Kotimäen pienryhmäkodissa aikana, jolloin kulttuurisensitiivisyyttä ei otettu huomioon sekä aikana, jolloin kulttuurisensitiivisyys työotteena alkoi jo näkyä.

Sinneku haki työntekijöitä, niin niille ei ees kerrottu, että se oli mustalaislastenkoti. Mun mielestä ei niillä ollu tarpeeks tietoo, ei siellä mitää koulutettu niitä hoitajia mun mielestä meidän kulttuuriin. (H5)

Ei niillä ollu tarpeeks mun mielestä tietoo romanikulttuurista. Eikä sitä mitenkää huomioitu arjessa, päinvastoin yritettii niinku pakottaa valtakulttuuriin. (H6)

Kulttuurisensitiivisyys Kotimäen pienryhmäkodissa alkoi näkyä niiden haastateltujen vastauksissa, jotka olivat eläneet Kotimäessä 1990-luvun loppupuolella. Tämä näkyi monikulttuurisena työyhteisönä sekä romanikulttuurin näkymisenä arjessa.

No se oli jotenki niin helppoo ku siellä oli kumminki oli niinku valta osa oli romanilapsia ja sitte oli romanohjaajiaki oli niinku jonkin verran..Et se oli sinällään niinku siihen kasvo. Oma kulttuuri näky siin arjessa. (H1)

No siinä mielessä saatiin, että ku siellä aina oli romani tota hoitajia, että ne neuvo meitä vähän. (H2)

Tässä tutkimuksessa kulttuurisensitiivisen työotteen kokemukset asiakkaiden näkökulmasta tukevat aiempia tutkimuksia kasvatuksen merkityksestä omaan kulttuuriin kasvamiseen.

Vaikka kulttuurisensitiivisyyttä ei ole tietoisesti otettu huomioon lastensuojelutyön työotteena, tarvetta kulttuuriseen osaamiseen ja sen huomioon ottamiseen osana lapsen kasvua, ohjausta ja kehitystä olisi ollut. Kysyimme haastateltavilamme heidän mielipiteitään lastensuojelulain säännöksiin, joissa kehoitetaan lapsen sijoituspaikkaa mietittäessä selvittämään lapsen sijoituksen mahdollisuutta perheen tai suvun piiriin (Lastensuojelulaki 2007/6 32§). sekä huomioimaan lapsen kulttuurinen, uskonnollinen ja kielellinen tausta. (Räty 2012, 8). Haastateltavien kokemukset toivat esiin sen, kuinka tärkeää romanikulttuurin tuntemus ja siihen mukaan kasvamisen tukeminen on heidän kokemustensa mukaan ollut.

No joo mul ei oikeestaa ollu semmosia sukulaisii, jotka olis voinu ottaa tai halunnu ottaa. Mut muuten mä en tiijä, miten sit päädyttii Kotimäkee mut laittaa. Tosi hyvä oli, ku päädyttii! (H1)

Suurin osa haastateltavistamme totesi, ettei heitä välttämättä olisi voitu sijoittaa suvun tai perheen piiriin, eikä tällaista selvitystä heidän tietojensa mukaan edes tehty. Kuitenkin jokainen heistä totesi lakiin tulleen uudistuksen kuulostavan hyvältä, koska mahdollisimman moni lapsi ja nuori voi saada sen kautta mahdollisuuden elää niin sanotusti omiensa joukossa.

Minusta se on tosi hyvä juttu, se voi olla monenkin lapsen pelastus, että mietitään näitäkin asioita tarkkaan ennen niinkö pois ottamista kotoa. (H2)

Joo, siis totta kai... hyvä asia, koska sillo tulee orpo-olo, koska jos menettää kaikki mihin on tottunu. pitää miettiä mihi se laitetaan, että otetaan huomioon se lapsen oma kulttuuri, koska muuten siltä lapselta riistetään kaikki. (H7)

No minusta se on tosi hyvä, ettei tarvi mennä vieraaseen kulttuuriin hypätä. (H1)

Eräs haastateltavista toi mielestämme hyvin esiin sen, miten hänen mielestään romanikodin ominaisuuksia on pystytty luomaan laitossympäristöön.

Siellä nykyään näkyy just niitä romanikodin ominaisuuksia, ku siihen aikaa ku me oltii siellä ni ei näkyny semmosta .Siellä aistii ja tuntee sellase ilmapiirin. Nyt on niinku paljon enemmän perehdytty tähän romanikodin juttuun just. (H6)

Romanikulttuurin tuntemuksen, sen kunnioittamisen osana lapsen elämää ja siihen tukemisen he näkivät ensiarvoisen tärkeänä sijaishuollossa oman identiteetin kasvun ja kehityksen kannalta. Kulttuuri-identiteettiin vaikuttavat sekä henkilön oma käsitys itsestään, kontaktit omaan perheeseen, sukuun ja siihen kansaan, jonka keskellä elää että oma käsitys elämänsä historiaan ja tulevaisuuteen. (Hakkarainen, Nowak, Pennanen & Ruoho 1999.)

Olis hyvä, jos olis niitä oikeanlaiseen romanikulttuuriin opettavia aikuisia, muita romaneja.. sekä tietysti yhteisöön olis mahdollisuus pitää yhteyttä. (H4)

Tärkeää onkin lastensuojelutyössä ymmärtää lapsen kulttuuri-identiteetin kasvun kannalta yhteisön merkitys. Arjessa tulee tukea lapsen yhteyttä ja sen ylläpitämistä omaan sukuun, perheeseen ja yhteisöön.

Just sillä, että ois niitä romanityöntekijöitä myöskin siellä ja että lapset sais pitää sukuunsa yhteyttä ja olla siinä yhteisössä. (H5)

Se oma yhteisö on ollu niinku se, mikä on parhaite tukenu. (H1)

No, oli se paljon kotosampaa jotenki ku oli tavallaan niinku niitä omia siinä, tavallaan sillä tavalla ku romaneita oli siinä ympärillä, ettei niinku tuntenu oloonsa yksinäiseksi. (H4)

Anis (2008, 49–50) toteaa, että erilaiset tutkimukset ovat osoittaneet lasten sijoitukset kodin ulkopuolelle olevan suuremmassa riskissä epäonnistua, mikäli heidän yhteyttään omaan sukuun ja kulttuuriin ei haluta tai kyetä tukemaan. Perhe, suku ja oma kulttuuri tulisi pyrkiä näkemään ennen kaikkea voimavaroina asiakkaan elämässä.

Haastateltavien vastauksissa korostui voimakkaasti lapsen tarve saada olla yhteydessä niin sanotusti omiinsa.

Iha samalla tavalla ku jos olis valtaväestön laps pelkästää romani-lasten kanssa, ni kyllähä seki ikävöis omiensa joukkoo. (H7)

6.2.3 Haastateltavien kehittämisehdotuksia Kotimäen pienryhmäkodin toiminnalle

Tiedustelimme haastateltaviltamme heidän mielipiteitään, kuinka lasta voisi tukea romanikulttuuriin lastensuojelulaitoksessa. Halusimme tuoda heidän näkemyksiä työn kehittämisestä esiin sellaisenaan, kuinka haastateltavat sen kokivat:

No, tota, mutta mun mielestä tärkeimpiä asioita mitä vois olla niin on justiin niinku opettaa täämösiä niinku perusasioita, mitä niinku romanikulttuuriin kuuluu, että kunnioitetaan vanhempia ihmisiä ja muita ihmisiä yleensäkin. Ja tota kaikki täämönen hienous vaikka se tyhjä jääki siitä pois, niinku vaatteet ja täämöset, niin siitä huolimatta voi sen kaiken hienon jättää. (H2)

Ehdottoman tärkeitä on se että ois romaninhoitajia, jotka tuo niitä tapoja ja niitä näkyviin lapsille. (H1)

Olisi hyvä, jos olisi romanityöntekijöitä, jotta sitä kulttuuria voisi tuoda oikealla tavalla esiin. Tällön lapset eivät itse loisi sitä niinkö vääränlaista kulttuuria, että ne ei niinkö ajaudu mustalaiskulttuurin nurjalle puolelle... vaan oppisi ne kauniit tavat ja sillälaila..Tapakulttuuria voisi tuoda esille, sitä voi opettaa lapsille myös valtaväestön työntekijät. (H4)

Kyl mä sanosin, että siellä pitäs olla romanityöntekijöitä, koska tota ei sitä tota niinku valtaväestö pysty antamaan samanlaisesti, vaikka kuinka opiskelis, ni se ei oo sama ku se, että elää siinä kulttuurissa. Että tota, ihan terveellä tavalla antaa sitä kulttuuria, koska halusi tai ei, niin se laps tullaan aina kohtaamaan maailmalla romanina ja häneltä odotetaan semmosta käyttäytymistä jo pelkästään tummien hiusten ja piirteiden perusteella. Fiksut romanit ymmärtävät, että lapset jotka on asunu lastenkodissa, he ymmärtävät ettei näillä lapsilla voi olla hallussa kaikki tavat ja sillälaila, mutta sitten on niitä, jotka ei ymmärrä ja odottavat tietynlaista käytöstä ja sillätavalla. (H5)

Eräs haastateltava toi esiin myös kehittämisidean lastensuojelun jälkihuollossa olevan romaninuoren näkökulmasta

No, mä kun olin ensimmäinen lapsi joka oli jälkihuollossa, niin olis ollu kiva kun siinä ois ollu joku oman kulttuurin edustaja tukena. Eli olis tärkeää, että jokaisella lapsella olisi joku tuttu romanikaikainen, tukihenkilö vaikkapa, jos ei laitoksessa ole romanityöntekijöitä. (H6)

Toinen haastateltavista puolestaan kertoi mielipiteensä siitä, kuinka tärkeää olisi kuulla ja kysellä asiakkailta heidän kokemuksiaan laitoksesta lähdön kynnyksellä.

Sen verran voisin sanoo, että nää kysymykset pitäs kysyy kaikilta lapsilta ko ne pääsee pois laitoksesta.. Jokainenha o sitä mieltä, että JESS pääsin pois, mutta sittenkö on vähä elämää eläny, ni tärkeitä kysymyksiä. Ne jää mieleen ja varmasti jään miettimään näitä.. ku mä ajattelen, että just Kotimäkeen pääsy oli loppujen lopuks mua auttanu. (H7)

Samainen haastateltava antoi myös vinkkejä siitä, miten valtaväestön työntekijät voisivat tukea lasta hänen omaan kulttuuriinsa silloin, kun laitoksessa ei ole romaniväestöön kuuluvia työntekijöitä.

Valtaväestön työntekijä voi viijä lapsia tapahtumiin, on kokouksia ja leirejä - - no, ne kokoukset jos tietää että on isompi kokouksia --mä siis tarkoitan hengellisiä kokouksia, koska niissä on aina mustalaisia. Niihi vois viijä ja auttaa pääsemää. Ja sit se, että laps olis tekemisissä oman suvun kanssa, ni pystyiskö laitoksen työntekijät kuttus niitä sukulaisia kylään ja kehittäs kaikkee. (H7).

6.3 Johtopäätökset

Johtopäätöksenä tutkimuksesta voitaneen todeta, että valtaväestöön kuuluvan työntekijän tulee tiedostaa romanikulttuurista tiettyjä tapakulttuuriin liittyviä asioita ja siten toteuttaa ja kunnioittaa niitä lasten kasvatuksessa Kotimäen pienryhmäkodin arjessa. Kotimäen pienryhmäkodissa työskentelevien työntekijöiden tulee muistaa oma roolinsa valtaväestön kulttuuriin perehdyttämisessä työskennellessään romanilasten kanssa, jotka elävät kahden kulttuurin keskellä. Samoin romaniväestöön kuuluvan työntekijän on tärkeätä nähdä ja ymmärtää asiakkaan haasteet kahden kulttuurin välillä elämisessä.

Asiakkaiden kokemusten pohjalta nousi esille, että eläessään kahden kulttuurin välillä monikulttuurisen työyhteisön hyödyntäminen lastensuojelutyössä on tärkeää. Sensitiivisyys kulttuurien kohdatessa tulee kuitenkin muistaa. Todettakoon kuitenkin, että parhaiten lasta omaan kulttuuriin voi tukea saman kulttuurin edustaja. Lisäksi voitaneen sanoa, että on merkityksellistä miettiä sijoitettaessa lasta kodin ulkopuolelle sitä, miten lapsen omaa kulttuuria, kulttuuri-identiteettiä ja kasvua voidaan kokonaisvaltaisesti tukea. Tästä syystä näemme tärkeänä, että on olemassa Kotimäen pienryhmäkodin kaltaisia, kulttuuriosaamiseen profiloituneita lastensuojeluyksiköitä.

Tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että Kotimäen pienryhmäkodin toiminta ja työmenetelmät ovat kehittyneet ajan saatossa kohti kulttuurisensitiivisempää otetta. Tähän ovat vaikuttaneet luonnollisesti sekä yhteiskunnan asenteiden

muutokset että erilaisuuden hyväksymisen kasvu. Romaniväestön tekemä työ oman kulttuurinsa hyväksymiseksi ja kunnioittamiseksi yhteiskunnassa näkyy myös lastensuojelutyön kentällä. On herätty pohtimaan lapsen oikeutta omaan kulttuuriinsa kasvamiseen ja sen merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle. Romanikulttuurin yhteisöllisyys nähdään lastensuojelutyön kentällä myös voimavarana, ei pelkästään häirtatekijänä. Romaniväestön osaamista ja tietotaitoa voidaan hyödyntää eri tavalla kuin 1980-luvulla tehtiin. Myös romanikulttuurin sisällä on herätty ymmärtämään lapsen asemaa kahden kulttuurin välillä elämiseen, ja romaniväestö kokee myös itse tärkeänä, että lastenkodissa elävää lasta opastetaan ja ohjeistetaan kahden kulttuurin välillä elämiseen.

Kaikkia romanikulttuurin tapoja ja erityispiirteitä ei luonnollisesti aina voida ottaa huomioon lastensuojelulaitoksen arjessa. Kotimäen pienryhmäkodin tilat sijaitsevat kahdessa kerroksessa. Tällöin esimerkiksi vanhemman romanihenkilön vieraillessa talossa joutuu joskus nuorempi henkilö, työntekijä, käymään yläkerroksen tiloissa, vaikka romanikulttuurissa yleisesti tämä ei olisi soveliaista. Haasteita aiheuttaa myös vaitiolovelvollisuuden toteuttaminen. Romanikulttuurissa yhteisöllisyys on huomattavasti laajempaa kuin valtaväestön kulttuurissa. Työntekijän tuleekin tarkkaan pohtia, miten lastensuojelulain asettamat vaatimukset toteutuvat käytännön arjessa. Esimerkiksi lasten keskinäisissä ristiriidoissa saattaa asioiden selvittämisessä olla huoltajien lisäksi mukana muuta sukua. Tässä kohtaa työntekijän herkkyyks kuulla ja kuunnella kulttuurin erityispiirteitä näyttäytyy suuressa roolissa, sillä samalla kuitenkin työntekijän on muistettava lastensuojelutyön peruseriaatteen: lapsen edun valvominen ja lastensuojelulain toteutuminen. Valtaväestöön kuuluvan työntekijän ja romaniasiakkaiden välinen avoin, rehellinen dialogi on osa kulttuurisensitiivistä työtettä.

7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiiviselle tutkimukselle luonteenomaista on, ettei tutkimuksen eettisyyttä, toteutusta ja luotettavuutta voida käsitellä erillisinä asioina. Tutkijan tulee arvioida tutkimustaan koko prosessin ajan tehdessään erilaisia valintoja tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta. (Vilkkä 2005, 158).

7.1 Kvalitatiivisen tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyys tarkoittaa tutkimusmoraalia, jota tulee pohtia koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimusmoraalista ei ole olemassa täysin yhteneväisiä ohjeistuksia, vaan kuten Grönfors (2011, 111) toteaa:

Moraalikysymykset – ja siten tutkimuksen eettiset kysymykset – ovat varsin pitkälle tutkijakohtaisia, ja ne voidaan ratkaista ainakin osittain henkilökohtaisella tasolla.

Tutkija on vastuussa tutkimuksen eettisyydestä monelle taholle: tutkimukseen osallistujille, tutkimuksen lukijoille ja tutkimustieteelle.

Toisinaan monet eettisyyteen liittyvät valinnat voivat vaikuttaa jopa toisarvoisilta, mutta ovat tärkeässä roolissa. Tutkimuksen tekoa aloitettaessa pohditaan eettisiä näkökulmia. Tutkijan tulee pohtia sekä miksi lähtee tutkimaan juuri kyseistä asiaa, tutkimuksen yhteiskunnallista näkökulmaa että sitä, kenen ehdoilla tutkimus valitaan. Tutkimuksen eettisyyteen vaikuttaa se, miten tutkimus on rakennettu. Läpi tutkimuksen tulee pohtia, miten tutkittavia teorioita ja haastateltavia henkilöitä käsitellään työssä ja sen eri vaiheissa. (Grönfors 2011, 111–112.)

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004, 25–27) mukaan tutkimuksen eettisyyteen vaikuttaa se, miten tutkittavalle esitellään tutkittava aihe ja ongelma. Tutkijan tulee huomioida käsitemaailma, jossa tutkittava elää. Tutkijan täytyy selvittää tutkittavalle, miten tutkimus- eli esimerkiksi haastatteluaineistoa käytetään ja prosessoidaan eri tutkimusvaiheissa. Tutkijan tulee huomioida tutkimuk-

seen osallistuvien henkilöiden vapaaehtoisuus. Humaanin ja kunnioittavan kohtelemisen näkökulmat tulee ottaa huomioon jo tutkimukseen osallistuvien henkilöiden valinnassa. Tutkittavalle tulee tulla tunne siitä, että hänellä on vapaus valita, osallistuuko hän tutkimukseen ja kuinka hänen henkilökohtaisia tietojaan käsitellään työssä.

Eettisyydessä tulee muistaa tutkimuksen rehellisyys koko prosessissa. Aikaisempia tutkimuksia käsitellään objektiivisesti, ei vähätellen tai sisältöä muunnellen. Tutkimuksessa käytettävä teksti ei saa olla plagioitu, vaan tutkijan tulee näyttää toteen, mihin hän perustaa käyttämänsä aineiston. Tästä syystä kirjallisuudessa työssä tulee näkyä lähdetiedot tarkkaan merkittyinä. Tutkijan tulee tuoda esille oma suhteensa tutkittavaan ilmiöön tai aiheeseen. (Grönfors 2011,113; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 25–27.)

7.2 Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimuksen tarkka raportointi vaihe vaiheelta. Lukijalle avautuu tutkimuksen sisältö, teorioiden käyttö suhteessa tutkimusmateriaaliin ja tutkijan subjektiivisuus suhteessa tutkimukseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan tulee osata suhteuttaa luotettavuuden arvioinnin kriteereitä tutkittavaan aineistoon, tutkimusmenetelmän valintaan ja tutkimustuloksiin eri tavalla kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Tämä johtuu siitä, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa, kuten tässä tutkimuksessa, usein tutkitaan ihmisen kokemukseen pohjautuvia asioita/ ilmiöitä. Tutkija itse on siis koko tutkimuksen kannalta yksi tärkeimmistä luotettavuuden kriteereistä. (Eskola & Suoranta 2008, 208–212.)

7.2.1 Kvalitatiivisen tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyvät käsitteet validiteetti ja reliabiliteetti. Eskolan ja Suorannan (2008, 208) mukaan kvalitatiivisen tutkimustulosten luotettavuus ja arviointi ovat epäselvempiä kuin kvantitatiivisissa tutkimuksissa. Validi-

teetti eli tutkimuksen pätevyys näkyy koko tutkimusprosessin ajan tutkijan tuomina havaintoina ja pohdintoina tutkimuksen eri vaiheista. Tutkimuksen kokonaisuudessa tulee näkyä se, miten tutkimus on pystynyt vastaamaan tutkittavaan ongelmaan. Tutkimuksessa tulee näkyä tutkimuksen sisäinen validiteetti, mikä osoittaa sekä tutkijan hallitsevan tutkimuksen tieteellisen otteen että sen, kuinka tutkija hallitsee oman tieteenalansa. Ulkoinen validiteetti tutkimuksessa puolestaan osoittaa tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välistä suhdetta. (Vilkkä 2005, 161; Eskola & Suoranta 2008, 213.)

Reliabiliteetti eli luotettavuus puolestaan näkyy tutkimustulosten pohdinnassa, metodin valinnassa, haastateltavien valinnassa ja perustelussa sekä tutkimustulosten yhteydessä teorian tietoon. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä esimerkiksi käyttämällä haastatteluaineistosta suoria lainauksia. Tämä antaa lukijalle mahdollisuuden pohtia, onko kyseinen lainaus vastaus tutkittavaan ilmiöön tai asiaan. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee pystyä perustelemaan tehdyt johtopäätökset pohjautuen koko aineistoon ja empirian ja teorian vuoropuheluun. (Eskola & Suoranta 2008, 211–217).

7.3 Tämän tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen alusta asti tutkijan on siis pohdittava prosessin luotettavuutta miettiessään tutkimuksensa kannalta oleellisia teoreettisia näkökulmia, tutkimusmenetelmiä, analyysitapoja ja johtopäätöksiä. Tutkija tulee osata perustella tekemiään valintoja. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulee tuoda esiin tutkijan subjektiivisuus tutkittavaan aineistoon. Tutkimuksen eri vaiheissa on tutkijan myös prosessoitava tutkimuksen eettisyyttä. Eettisyys ja luotettavuus ja niiden näkyminen lukijalle tulee kirjoittaa auki työn eri vaiheissa. (Vilkkä 2005; Eskola & Suoranta 2008; Grönfors 2011.)

Tutkimusprosessi aloitettiin syksyllä 2011, mutta tuolloisen suunnitelman mukaan romanikulttuuriin kuuluvien työntekijöiden roolia olisi tutkittu eri näkökulmasta. Alkuperäisen idean laajuus ja saatavilla oleva materiaali oli työlään oloinen, joten kevään 2012 aikana tutkimuksemme näkökulma muuttui.

Kesän 2012 aikana tutkimusprosessi eteni hitaasti henkilökohtaisista syistä. Varsinainen työskentely päästiin aloittamaan vasta heinäkuussa 2012 haettumme kesän aikana teorian tietoa. Tutkimuslupa Romano Mission kanssa tehtiin elokuussa 2012. Tällöin tutkimuslupien saanti nykyisten asiakkaiden huoltajilta, sosiaalitoimen edustajilta ja kaupunkien eettisiltä toimikunnilta olisi tullut liian hitaasti, eikä lupia sekä koko prosessia olisi saatettu päätökseen niin, että olimme voineet valmistua joulukuussa 2012. Tutkimuksen teon kiireellisyys ja yhteisten aikataulujen sovitettavuus olisivat voineet osaltaan vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen.

Tutkijan rooli ja sen objektiivisuuden käsitteleminen ovat tärkeä osa prosessia. (Eskola & Suoranta 2008, 16–17). Tutkimusta aloittaessamme huomasimme, ettei kulttuurisensitiivistä työtettä Kotimäen pienryhmäkodin entisten asiakkaiden näkökulmasta ole aiemmin tutkittu. Tämä teki aiheesta mielenkiintoisen. Molempien työskenneltyä romanikulttuurin parissa aihe koettiin niin sanotusti omaksemme. Työmme lähtökohta oli siis hyvinkin subjektiivinen, halusimmehan tutkimuksen teolla edistää myös omaa työssä kehittymistämme.

Päädyimme käyttämään omassa tutkimuksessamme aiempia tutkimuksia kulttuurisensitiivisyydestä lähinnä teoreettisesta näkökulmasta. Kulttuurisensitiivistä työtettä romaniasiakkaan näkökulmasta ei suomalaisissa tutkimuksissa käsitksemme mukaan ole aiemmin näkynyt. Asiakkaiden omien kokemusten tutkiminen on aiheena arka, sillä omasta kulttuurista ja asiakassuhteesta lastensuojelussa puhuminen on haastavaa. Tämä oli myös eräs näkökulma miettiesämme tutkimuksemme eettisyyttä.

Ymmärtääksemme kulttuurisensitiivisyyttä työotteena meidän oli tärkeää avata eri käsitteet, jotka kiinteästi sisältyvät kulttuurisensitiiviseen työotteeseen. Kuten Vilkka (2005, 158) toteaa, lisää työn luotettavuutta tutkijoiden perehtyneisyys tutkittaviin käsitteisiin.

Tämän jälkeen pohdimme muita työmme kannalta olennaisimpia käsitteitä ja avasimme ne. Teimme opinnäytetyön lastensuojelutyön näkökulmasta, kulttuuriosaamiseen profiloituneesta Kotimäen pienryhmäkodista. Tämän vuoksi

koimme tärkeänä tuoda näkyväksi romanikulttuuria ja sen piirteitä, sekä Kotimäen pienryhmäkodin toimintaa. Käsitteiden avaaminen helpotti kokonaisuuden hahmottamista sekä työn luotettavuutta.

Seuraavaksi lähdimme pohtimaan, mikä aineistonkeruumenetelmä sopisi työllemme parhaiten. Päädyimme teemahaastatteluun siitä syystä, että siinä tutkittavan kokemukset tulevat parhaiten esiin. Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä ja teemoittelu analyysimenetelmänä antoivat meille tutkijoina mahdollisuuden peilata työmme tuloksia teoriaan ja palata tutkimusaineistoon yhä uudelleen ja uudelleen. Mielestämme nämä keinot lisäsivät työmme luotettavuutta. Teemoittelussa teorian ja empirian tulee käydä vuoropuhelua. (Eskola & Suoranta 2008, 175.)

Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä antaa myös parhaan mahdollisuuden tutkittavien kokemusten esiin tuomiseen. Kuten Hirsjärvi ja Hurme (1991, 47) toteavat, on tutkijan perehdyttävä tarpeeksi tutkittavan aiheen teoriaan ja haastateltavaan ryhmään.

Tehdessämme pohjatyötä haastattelurungon luomiseksi pääsimme hyvin käsiksi eri teoreettisiin käsitteisiin ja niiden sisältöihin. Näiden pohjalta saimme aikaan mielestämme toimivan haastattelurungon. Tutkimuksen tuloksia pohdittaessa hyvin valmisteltu teemahaastattelurunko lisää tutkimuksen sisäistä validiteettia. (Eskola & Suoranta 2008, 213). Esihaastattelut antoivat meille varmuutta siitä, että haastattelukysymykset oli muotoiltu ymmärrettävään muotoon. Eettisyyden näkökulmasta katsottuna on tärkeää, että tutkija puhuu samaa kieltä haastateltavan kanssa ja varmistaa, että haastateltava ymmärtää kysymykset ja niiden sisällön.

Koehaastateltavien rooli tässä vaiheessa oli merkittävä. Koehaastatteluiden pohjalta saimme varmuutta siihen, että haastattelurunko on selkeä. Koehaastattelut lisäsivät tutkimuksen luotettavuutta. Merkittävää koehaastatteluiden vastauksia verrattaessa varsinaisiin haastatteluihin oli se, että yhteen kysymykseen koehaastateltavat vastasivat laajemmin kuin varsinaiset haastateltavat.

Haastatteluihin suostumiseen näyttäisi vaikuttaneen se, että me molemmat haastattelijat olimme työskennelleet Kotimäen pienryhmäkodissa. Tämän seikan ilmettyä puhelimesta haastatteluun suostumista kysyttäessä haastateltavat kuulostivat suostuvaisemmilta. Yksi tutkimuksen eettisen näkökulman kannalta tärkeä tekijä oli myös haastateltavien anonyymius. Omista ja entisen laitoksen asioista puhuminen on arka aihe, varsinkin, kun romaniväestön keskuudessa toisten tunteminen ja tunnistettavuus on vahvan yhteisöllisyyden vuoksi helppoa. Tästä syystä päädyimme kuvaamaan haastateltavia (H) järjestysnumeroin 1–7. Näin käyttämämme haastatteluiden suorat lainaukset eivät kerro haastateltavien nimiä, sukupuolta tai ikää.

Kaikki haastatteluun pyydetty henkilöt suostuivat haastatteluun. Yksi haastattelu jäi kuitenkin toteutumatta, sillä kyseinen henkilö ei ollut tavoitettavissa aikataulujen puitteissa. Haastattelimme seitsemää henkilöä.

Vaikka haastattelurunko ja kysymykset oli jo testattu esihaastatteluissa, kävi varsinaisissa haastatteluissa ilmi, että yksi kysymyksistämme antoi mahdollisuuden vastata lyhyesti ”kyllä” tai ”ei” -vastauksella. Tähän vaikutti se, että esihaastateltavat olivat selkeästi enemmän perehtyneet asiaan kuin varsinaiset haastateltavat. Huomasimmekin, että esihaastatteluihin olisi kannattanut valita henkilöitä, jotka eivät ennalta olisi niin tuttuja haastattelijan eivätkä käsiteltävän aiheen kanssa. Tällöin esihaastattelut olisivat olleet luotettavampia tutkimusrungon testaamisen kannalta.

Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina. Valitsimme yksilöhaastattelun sen vuoksi, että tilanteessa haastateltavan on helpompi puhua aiheesta, jonka voi kokea arkana sekä haastavana. Halusimme myös tällä keinoin todentaa haastateltavalle hänen pysymisensä anonyymina. Haastatteluiden alussa annoimme haastateltaville allekirjoituksillamme varustetun kirjelmän, jossa kerrottiin tarkasti, mitä haastatteluaineistolle tehdään eri työvaiheissa, ketkä sitä käsittelevät ja kuinka se tuhoetaan lopulta kokonaan. Kirjelmässä oli myös mahdollisia jatkokysymyksiä varten yhteystietomme. Tämä lisäsi mielestämme työmme eettisyyttä ja luotettavuutta siihen, että olimme ne henkilöt, keiksi olimme esittäytyneet.

Ennen haastatteluita annoimme haastattelurungon luettavaksi haastateltavillemme. Tämän koimme tärkeäksi sen vuoksi, että haastateltava pystyi ennalta tutustumaan kysymyksiin. Ennalta annettu haastattelurunko antaa haastateltavalle turvallisuuden tunnetta siitä, ettei yllättäviä kysymyksiä ole tulossa. Osa haastateltavista totesikin, että oli mukava saada kysymykset ennalta, jotta pystyi seuraamaan haastattelun etenemistä. Tämä oli työn eettisyyden kannalta tärkeä elementti, joka toi turvallisuuden tunnetta haastateltaville. Haastateltavien anonyymiuden tunnetta lisätäksemme emme pyytäneet heiltä kirjallisia suostumuksia haastatteluihin.

Haastatteluiden jälkeen teimme aineiston litteroinnin. Litteroinnissa ensiarvoisen tärkeää työn luotettavuuden kannalta on se, että haastatteluiden kirjoittaminen auki tehdään sanatarkasti. Tämä estää sen, ettei tutkija käytä haastateltavien puhetta tutkimuksessaan väärin, ja näin työn eettisyys ja luotettavuus säilyvät.

Aineiston analyysina käytimme teemoittelua. Teemoittelun kautta tutkijalle nousevat aineistosta ne kohdat, jotka haastatteluiden perusteella voidaan tulkita tärkeimmiksi tutkimustuloksiksi. Koimme teemoittelun menetelmänä lisäävän tutkimuksemme luotettavuutta.

Tutkittaessa subjektiivisia kokemuksia ei tutkimustuloksista voida tehdä tieteellisiä yleistyksiä. Tässä tutkimuksessa kuitenkin haastateltavien kokemukseen perustuvat vastaukset olivat hämmästykseksemme hyvin samankaltaisia. Tehdessämme johtopäätöksiä otettiin huomioon tutkimuksen ulkoinen validius. Tutkimuksessa haastateltujen henkilöiden vastaukset ja teoria kyllä kohtaavat ja käyvät vuoropuhelua, mutta suuria tieteellisiä yleistyksiä ei tutkimuksen pohjalta voida tehdä. Tämä ei poissulje tutkimuksessa saamamme, kokemuksellisuuden pohjautuvan tiedon tärkeyttä.

8 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada esiin entisten asiakkaiden kokemuksia kulttuurisensitiivisentyön toteutumisesta Kotimäen pienryhmäkodissa. Tutkimusta varten tehtyjen haastatteluiden pohjalta saimme arvokasta, kokemuksellista tietoa ja monenlaisia eväitä omaan ammatilliseen kasvuun. Toivomme opinnäytetyöstä olevan hyötyä myös muille, jotka työskentelevät lastensuojelun kentällä romanilasten parissa.

Tutkimuksen tekeminen on ollut haastavaa, mutta samalla innostavaa. Mitä pidemmälle tutkimus eteni, sitä mielekkäämmäksi ja antoisammaksi sen tekemisen koimme. Haastatteluiden tekeminen oli äärimmäisen kiinnostavaa. Koimme saavamme haastateltavilta paljon sitä hiljaista, asiakkaan omaa kokemusta, jota harvoin pääsee kuulemaan. Haastattelutilanteissa oli haastavaa pysyä objektiivisina, sillä haastatteluissa tuli esiin paljon tunteisiin vetoavia kokemuksia.

Jälkikäteen toteamme, että tutkimus olisi pitänyt aloittaa aikaisemmin. Aikatauluksesta tuli meille suurin haaste tutkimusprosessissamme. Koko prosessi on kuitenkin selkeästi kasvattanut molempien paineensietokykyä. Yhteistyömme on ollut alusta asti joustavaa ja toistemme voimavarat huomioivaa. Koemme tutkimuksen tekemisen lujittaneen sekä ammatillista että ystävyyteen pohjautuvaa yhteenkuuluvuutta. Olemme lisäksi molemmat kehittyneet tekstinkäsittelytaidoissa sekä tutkimustiedon haun taidossa.

Läpi tutkimuksen kävimme keskusteluita, joissa refleктоimme saamaamme kokemuksellisuuteen perustuvaa tietoa suhteessa ammatilliseen kasvuun. Ristiriitaisia tunteita meissä ammattilaisina herättivät haastateltavien kommentit siitä, ettei toiseen kulttuuriin kuuluva voikaan tukea riittävästi lasta hänen kasvussaan lapsen omaan kulttuuriin. Tämä herätti meitä pohtimaan myös sitä, että vaikka kuinka valtaväestöön kuuluvina tuntisimme joitain asioita romanikulttuurista, niin parhaan tuen kulttuuriin kasvamiseen voi antaa oman kulttuurin edustaja. Toisaalta tämä vahvisti ennakoajatustamme siitä, miten tärkeää on, että Kotimäen pienryhmäkodissa on romanikulttuuriosaamista. Vaikka haastateltavia oli vähän,

uskoisimme voivamme sen verran yleistää tutkimustulosta, ettei ole yhdentekevää, mihin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle.

Romanikulttuuri on tiivis ja yhteisöllinen. Kaikkeen ei kuitenkaan voida vaikuttaa yhteisöllisessä kulttuurissakaan. On tärkeää, että lapsen kasvua ja kehitystä kohti tasapainoiseen aikuisuuteen tuetaan lastensuojelullisin keinoin. Tällöin sijoitus perheen tai suvun piiriin ei aina ole mahdollista. Tästä syystä on hyvä, että on olemassa Kotimäen pienryhmäkodin kaltaisia, kulttuuriosaamiseen profiloituneita lastensuojelulaitoksia. Tämänkaltaisissa paikoissa panostetaan lapsen mahdollisuuteen kasvaa omaan kulttuuriin, ja sitä kautta lapsen kulttuuri-identiteetin kasvu mahdollistuu.

Sosiaalialan koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit ovat kehittyneet koulutusaikanamme. Tämän työn näkökulmasta sosiaalialan eettinen osaaminen näkyy tämän työn tavoitteena, joka oli tuoda esiin asiakkaiden kokemusten kautta vähemmistökulttuuriin kuuluvien kokemuksia kulttuurisensitiivisestä työstä. Läpi työn on pidetty näkökulmana eettisten periaatteiden toteutumista. Koimme työllä olevan yhteiskunnallista merkitystä siinä, että asiakkaan kokemusten kautta voidaan edelleen kehittää lapsen asemaa sijaishuollossa.

Koimme asiakastyön osaamisen jälleen kasvavan tutkimusprosessin kautta. Työssämme näkyy eri teorioiden soveltaminen tutkimuksemme kannalta relevantteja näkökulmia silmällä pitäen. Tutkimuksessa on näkyvissä myös kriittinen ote, kun verrataan kulttuurisensitiivisen työotteen teoriaa suhteessa asiakkaan kokemuksiin. Vaikka kulttuurisensitiivistä työotetta on tutkittu lähinnä maahanmuuttaja-asiakkaiden näkökulmasta, onnistuimme soveltamaan teorian tietoa romanikulttuurin kanssa työskentelyyn. Onkin tärkeää tuoda näkyväksi se, että kautta aikojen kansamme keskellä on elänyt kulttuuriseen vähemmistöön kuuluvia ihmisiä, mutta asiakastyön näkökulmasta kulttuurisensitiivisyys heidän kohdallaan on unohdettu tai sen merkitystä ei ole koettu tärkeäksi.

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen pitää sisällään sen, että työntekijä tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevan palvelujärjestelmän ja siihen liittyvän lainsäädännön. Tässä työssä otettiin huomioon lastensuojelulain

näkökulma suhteessa asiakkaiden kokemuksiin. Toivomme, että työmme antia sovelletaan lasten sijoituksia kodin ulkopuolelle mietittäessä.

Yhteiskunnallinen analyysitaito näkyy tässä työssä vertailemme vuosien 1980–2010 välillä tapahtunutta muutosta Kotimäen pienryhmäkodin toiminnassa ja yhteiskunnallisessa ajattelussa kulttuurisensitiivisestä työotteesta. Tutkimuksemme pohjalta on nähtävissä asiakkaan hyvinvoinnin kannalta tärkeä kehitys. Tästä syystä toivomme, että yhteiskunnallisessa keskustelussa ei jätetä huomioimatta kulttuurivähemmistöjen tarpeita lastensuojelutyössä.

Reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen puolestaan näkyy tutkimuksemme osuudessa kehittämisideoista pohdinnan loppupuolella. Työssämme lastensuojelun ammattilaisina on tärkeää muistaa se, että jatkuva oman työn pohdinta ja kehittäminen on asiakastyön kannalta merkityksellistä. Kotimäen pienryhmäkodin palveluiden kehittämisen vastaamaan asiakastyön tarvetta tulee olla jatkuva prosessi.

Asiakkaan näkökulmasta katsottuna lastensuojelun palvelujärjestelmä ei tällä hetkellä täysin vastaa tasavertaista kohtelua. Eriarvoisuutta asiakkaiden kohtelemiseen tuo se, ettei lapsen oikeuksia omaan kulttuuriin kasvuun ja kiinnittymiseen välttämättä pystytä tukemaan tarpeeksi. Tästä syystä koemme tärkeänä, että palveluita tuottavia lastensuojelulaitoksia on erilaisia, ja että niiden profiloituminen eri osaamiseen näkyy asiakkaan mahdollisuutena saada oman elämänsä kannalta tärkeää tukea.

Työmme tavoitteena oli kasvattaa henkilökohtaista ammatillisuutta. Olemme saaneet paljon tärkeää, näkyvää ja niin sanottua hiljaista tietotaitoa tehdesämme tutkimusta. Valtaväestön kulttuurin edustajina voimme avoimen dialogisuuden, kuulemisen ja kuuntelemisen kautta helpottaa lapsen elämistä kahden kulttuurin välillä lastensuojelulaitoksessa. Teoreettinen tietämys käsitteistä on lisääntynyt ja sitä kautta oma osaamisemme vahvistunut. Tietoisuutemme ja taitomme kvalitatiivisen tutkimuksen teosta käytännössä ovat lisääntyneet.

Tutkimuksen kautta olemme saaneet paljon tietotaitoa, jota olemme voineet käyttää työssämme. Vaikka kaikki lastensuojelulaitokset eivät ole kulttuuriosaamiseen profiloituneita, voi asiakaskunnassa olla eri kulttuureihin kuuluvia asiakkaita. Saimme tämän tutkimuksen kautta romaniasiakkaan kanssa työskentelyyn lastensuojelun kentällä erilaisia ideoita ja näkökulmia siihen, kuinka tukea lasta omaan kulttuuriin kasvamiseen, jos työyhteisössä ei romanikulttuurin edustajia ja -osaamista ole. Olemme molemmat päässeet soveltamaan näitä vinkkejä käytännön työssä. Olemme tuoneet osaamistamme käytännön työhön antamalla vinkkejä kollegoille heidän työskentelyyn romaniasiakkaiden kanssa.

Jatkotutkimuksena voisi tutkia, miten kulttuurisensitiivinen työote sekä lapsen oman kulttuuriin kasvun tukeminen toteutuvat sosiaalityöntekijän miettiessä lapsen sijoituspaikkaa kodin ulkopuolelle.

Tätä opinnäytetyötä tehdessämme olemme saaneet tärkeää tukea opinnäytetyön ryhmä- ja yksilöohjauksesta. Lisäksi opiskelutoverit, ohjaava opettaja, kollegat ja omat läheisemme ovat antaneet paljon hyviä vinkkejä ja tukea työprosessimme aikana. Erityiskiitoksen haluamme lausua Romano Mission toiminnanjohtajalle, jolta olemme saaneet rakentavaa palautetta sekä ohjausta. Ennen kaikkea haluamme lausua kiitoksemme haastateltavillemme osallistumisesta tutkimukseemme. Ilman heidän osallistumista tutkimukseemme emme olisi tässä.

LÄHTEET

- Anis, Merja.2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisen ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestöntutkimuslaitos,julkaisusarja D 47/2008. Väitöskirja. Viitattu 1.8.2012.
<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/35938/diss2008Anis.pdf?sequence>
- Arvilommi, Nicola & Voima, Kyösti 2011. Luentomuistiinpanot luennosta Monikulttuurisuus. Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingissä 28.9.2011.
- Blomerus, Satu 2011. Luentomuistiinpanot luennosta Suomen romanit, tuttu tuntematon vähemmistö. Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingissä 19.09.2011.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Osuuskunta Vastapaino: Tampere.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2010. Teemahaastattelu: Opit ja Opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26–44.
- Forsberg, Hannele; Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta 2006. Lapset ja sosiaalityö. PS-Kustannus: Jyväskylä.
- Grönfors, Martti 1981. Suomen mustalaiskansa. Werner Söderström Osakeyhtiö: Porvoo.
- Grönfors, Martti 1997. Romanikulttuuri. Teoksessa Juha Pentikäinen & Marja Hiltunen (toim.). Suomen kulttuurivähemmistöt. Helsinki: Yliopistopaino, 157–159.
- Grönfors, Martti 2011. Teoksessa Hanna Vilkkä Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät (toim.). SoFia-Sosiologi-Filosofiapu Vilkkä, Hämeenlinna. Viitattu 14.10.2012.
http://vilkka.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf
- Hakkarainen, Helena, Nowak, Anu, Pennanen, Tuija & Ruoho, Johanna 1999. Sanomalehtiprojekti. Sanomalehti maantiedon ja kansainvälisyyskasvatuksen opetuksessa. Kulttuurien välinen kohtaaminen. Viitattu 09.09.2012. Verkkojulkaisuna:

<http://www.edu.joensuu.fi/luonma/oppimisprojekti99/sanomalehtiprojekti/maantjakansopet/index.html>

Heikkilä, Lydia 2011. Kulttuurisensitiivisyys palvelutuotannon haasteena. Viitattu 09.09.2012.

http://www.sosiaalikallega.fi/uutiset/Heikkila_Lydia4.10.2011.pdf

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Ihanus, Juhani 1999. Kulttuuri ja psykologia. Helsinki: Yliopistopaino.

Janhonen, Sirpa & Nikkonen, Merja (toim.) 2003. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. WSOY: Helsinki.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 1994. Hyvä itsetunto. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

Laiti, Malla 2011. Romanilapset – kahden kulttuurin välillä. Kasvun kumppanit lasten hyvinvointia vahvistamassa. Kuukauden teemat: elokuu 2011. Viitattu 09.09.2012. Verkkojulkaisuna:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/ajankohtaista/kuukauden_teema/2011/romanilapset

Lahikainen, Anja Riitta; Punamäki, Raija-Leena & Tamminen, Tuula 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY.

Lastensuojelulaki 2007. Viitattu 10.09.2012.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Liebkind, Karmela (toim.) 2000. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Gaudeamaus: Helsinki.

Lehtonen, Hannele & Åkerlund, Tuula 2012. Kotimäen pienryhmäkoti. Perehdytyskansio. Sipoo.

Luttinen, Katri (toim.) 2007. Vast vastensa –opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. Verkkojulkaisu:

www.ouka.fi/sote/lomakkeet/vastvastensa.pdf

Ojanen, Markku 1994. Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen. Kirjatoimi: Tampere.

Paavola, Heini & Talib, Mirja-Tytti 2010. Kulttuurien moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. P-S Kustannus: Jyväskylä.

- Pehkonen, Eija 2012. Luentomuistiinpanot luennosta: Laadullinen tutkimus opinnäytetyössä Diakonia-ammattikorkeakoulussa, Helsingissä 3.5.2012.
- Romano Missio ry 2008. Toimintakertomus. Tampere: PK-Paino Oy. Romano Missio ry.
- Romano Missio ry 2010. Toimintakertomus. Tampere: PK-Paino Oy. Romano Missio ry.
- Romano Missio ry 2011. Kotimäen pienryhmäkodin esite. Helsinki: Romano Missio ry.
- Romano Missio i.a. Viitattu 16.5.2012
http://www.romanomissio.fi/?Tietoa_romaneista:Romanien_historia_a
- Räty, Minttu 2009. Monikulttuurisen työn valmiudet sosiaaalialalla. Sosionomikoulutuksen näkökulma. Ammatillinen lisensiaattityö. Ammattikasvatus. Tampereen yliopisto. Viitattu 8.5.2012.
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00109.pdf>
- Räty, Tapio 2012. Lastensuojelulaki käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita. Sosiaaalialan ammattikorkeakouluverkosto 15.4.2010. Esitys sosionomi (AMK) – tutkinnon kompetensseista. Viitattu 22.10.2012.
http://www.diak.fi/files/diak/Harjoittelu/Sosionomi_AMK_Kompetenssit_15042010.pdf
- Talib, Mirja-Tytti & Lipponen, Päivi 2008. Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuorten identiteettipuhetta. Suomen kasvatustieteellinen seura: Turun yliopisto, kasvatustieteen laitos (jakaja). Turku: Painosalama.
- Vartiainen–Ora, Päivi 2005. Monikulttuurisuus työelämässä. Helsinki: Työväen sivistysliitto.
- Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Åkerlund, Tuula 1997. Romanikulttuuri ja identiteetti. Teoksessa Juha Pentikäinen & Marja Hiltunen (toim). Suomen kulttuurivähemmistöt (1997). Helsinki: Yliopistopaino.
- Åkerlund, Tuula 2002. Oman kielen merkitys romanien kulttuuri-identiteetille. Teoksessa Sirkka Laihiala-Kankainen; Sari Pietikäinen, & Hannele Dufva, (toim.) 2002. Moniääninen Suomi: kieli, kulttuuri ja identiteet-

ti. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielitutkimuksen keskus, 126–129.

Åkerlund, Tuula 2012. Romano Missio ry:n toiminnanjohtaja. Henkilökohtainen tiedonanto Helsingissä 9.10.2012.

LIITE 1: KIRJE HAASTATELTAVILLE

Hei!

Kiitos, että suostuit haastateltavaksi opinnäytetyötämme varten.

Olemme sosionomiopiskelijoita Diakonia-ammattikorkeakoulusta, Helsingin toimipaikasta ja valmistumme joulukuussa 2012. Teemme opinnäytetyötämme yhteistyössä Romano Missio ry:n kanssa. Romano Missio toivoi meiltä tutkimusta, jossa tulisi esiin Kotimäen pienryhmäkodissa asuneiden lasten kokemuksia kulttuuri-identiteetin tukemisesta. Työmme valmistuu joulukuussa 2012. Sinulla on mahdollisuus tutustua työhön Kotimäen pienryhmäkodissa tai lukea se Diakonia-ammattikorkeakoulun Theseus-tietokannasta.

Mervi Nietosjärvi toimii ohjaajana Kotimäen pienryhmäkodissa. Hän on työskennellyt Kotimäessä vuodesta 2009 lähtien. Hannele Lehtonen teki ohjaajan sijaisuuden Kotimäen pienryhmäkotiin kevään 2012 aikana. Tätä kautta olemme molemmat päässeet näkemään pienryhmäkodin toimintaa ja työmenetelmiä. Ohjaajina työskennellessämme meille heräsi kiinnostus tutkia Kotimäessä olleiden lasten omia kokemuksia hänen omaan kulttuuriin kasvamiseen ja kulttuuri-identiteetin tukemiseen Kotimäessä.

Toteutamme tutkimuksen yksilöhaastatteluina. Ohessa haastattelukysymykset liitteenä (Liite 1).

Haastattelut nauhoitetaan haastateltavan luvalla. Haastattelut ovat luottamuksellisia. Opinnäytetyössä haastateltavat eivät ole tunnistettavissa ja haastattelunauhat tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua.

Mikäli sinulla herää kysymyksiä, ota rohkeasti yhteyttä joko sähköpostitse tai jättämällä soittopyyntö Kotimäen pienryhmäkotiin. Vastaamme mielellämme!

Ystävällisin terveisin, Sipoossa 25.08.2012

Mervi Nietosjärvi

mervi.nietosjarvi@student.diak.fi

Hannele Lehtonen

hannele.lehtonen@student.diak.fi

Kotimäen pienryhmäkoti p. 040-8282076

LIITE 2: TEEMAHAASTATTELULOMAKE

TAUSTATIEDOT:

1. Miten ja minkä ikäisenä tulit Kotimäkeen?
2. Kuinka kauan olit sijoitettuna Kotimäessä?
3. Oliko sinulla aikaisempia sijoituspaikkoja? (jos oli, niin missä?)
4. Oliko edellisessä sijoituspaikassa/paikoissa oman kulttuurin edustajia: muita romanilapsia tai työntekijöinä romaneja?

KULTTUURISENSITIIVINEN TYÖOTE KOTIMÄESSÄ

5. Kerro, millaista tukea sait Kotimäessä omaan kulttuuriin kasvamiseen?
6. Kerro millä tavalla valtaväestöön kuuluva työntekijä pystyi tukemaan sinua omaan kulttuuriin liittyvissä asioissa?
7. Oliko sinun mielestäsi valtaväestöön kuuluvalla työntekijällä tarpeeksi tietotaitoa kulttuuristasi?
8. Kerro, millaista tukea sait romanityöntekijältä kasvuusi omaan kulttuuriin?
9. Kuvaile, onko jotain asioita/ tekijöitä, mitkä koit mahdollisesti ongelmalliseksi kun työntekijänä oli valtaväestöön kuuluva?
10. Kuvaile, oliko mahdollisesti asioita/ tekijöitä, jotka koit helpommaksi työstää valtaväestöön kuuluvan työntekijän kanssa?
11. Kuvaile, oliko mahdollisesti asioita/ tekijöitä, joita koit haastaviksi kun työntekijänä oli romanityöntekijä?
12. Kuvaile, oliko asioita, jotka koit mahdollisesti helpommaksi työstää romanityöntekijän kanssa?
13. Kerro miten sinun mielestäsi romanikulttuuria olisi hyvä tuoda esille Kotimäen arjessa?
14. Kerro mielipiteesi siitä, tarvitaanko mielestäsi romanilapsille suunnattuja omia lastensuojelulaitoksia?
15. Kuvaile, miten sinun mielestäsi romanilapsille suunnatuissa lastensuojelulaitoksissa voisi parhaiten lapsen omaa kulttuuria ja siihen kasvamista tukea?
16. Kerro millaista tukea olet saanut kahden kulttuurin välillä elämiseen Kotimäessä?

ROMANIKULTTUURI OMASSA ELÄMÄSSÄ

17. Mitä kuuluminen romanikulttuuriin merkitsee sinulle?
18. Kuvaile, miten romanikulttuuri näkyi elämässäsi ollessasi lapsi?
19. Kuvaile, kuinka se näkyy sinun elämässäsi nyt?
20. Elätkö romanikulttuurin ja tapojen mukaan?

KULTTUURI-IDENTITEETIN KASVU JA TUKEMINEN

Kulttuuri-identiteetillä tarkoitetaan yksilön omaa käsitystään siitä, kuka hän on. Kulttuuri muovaa minäkuvaa ja maailmankuvaa. Kulttuuri-identiteetin taustalla on yksilön oma käsitys perheestään, kotiseudustaan, kansastaan, omista juuristaan. Kulttuuri-identiteetin muodostuminen kestää koko elämän, sillä se muuttuu koko ajan kokemusten myötä.

21. Kuinka sinun mielestäsi sijaishuollossa olevaa lasta tulisi tukea oman kulttuuri-identiteetin kasvussa
22. Mistä koet saaneesi parhaan tuen oman kulttuuri-identiteetin kasvuun?
23. Kuvaile millaisena koit lapsuudessa/ nuoruudessa elämisen kahden kulttuurin välillä?

LASTENSUOJELULAIN NÄKÖKULMA

Lastensuojelulaki muuttuu ajan myötä. 2008 tuli voimaan uusi lastensuojelulaki, joka toi mukanaan muun muassa. 1.1.2012 voimaan tulleen säännöksen, jonka mukaan lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle tulee ensisijaisesti järjestää perhesijoituksena. Tällä tarkoitetaan sitä, että yhdessä huoltajien kanssa kartoitetaan lapsen mahdollisuudet asua lähipiirin/ suvun kanssa. Lastensuojelulaki suosittaa lapsen sijoituspaikkaa mietittäessä ottamaan huomioon lapsen kulttuurisen, kielellisen sekä uskonnollisen taustan.

24. Selvitettiinkö ennen laitokseen sijoitustasi muita sijoitusmahdollisuuksia, esimerkiksi sijoitus suvun piiriin?
25. Mitä mieltä olet lastensuojelulain suosituksesta, jossa lapsen uskonnollinen, kielellinen ja kulttuurinen tausta tulisi huomioida sijoituspaikkaa valittaessa?
26. Kuvaile, millaisena näet yhteistyösi sosiaalityöntekijäsi kanssa silloin, kun olit lapsi?

Olisiko vielä jotain muuta, mitä haluaisit sanoa tai kommentoida liittyen näihin edellä

LIITE 3: TUTKIMUSLUPA

Romano Missio Ry on pyytänyt Merja Hannele Lehtoselta sekä Mervi Sinikka Nietosjärveltä heidän opinnäytetyössään (sosionomi AMK-koulutusohjelma, Diakonia Ammattikorkeakoulu, Helsingin toimipiste) tutkimaan lasten kokemuksia kulttuuriosaamisen näkökulmasta Kotimäen Pienryhmäkodissa.

Tutkimuslupa myönnetty Helsingissä 3.8.2012

Tuula Åkerlund
Toiminnanjohtaja
Romano Missio Ry
Vilppulantie 2 C 4
00700 Helsinki
09-351 13 66